

Siyasal ve Ekonomik Gündem

10 Temmuz 2020

Sayı 6

- **Siyasal ve Ekonomik Gündem**
- **COVID-19 Krizinin Dünya & Türkiye Ekonomisindeki Yansımaları**
- **İstanbul Sözleşmesi'ne Neden Sahip Çıkmalıyız?**
- **Soğuk Savaş 2.0: Çin'i Yeniden Şişeye Koymak**
- **Emperyal Hevesler Türkiye'nin Geleceğini İpotek Altına Alıyor**
- **Ekonomide Haftaya Bakış**

GÜNDEM

Siyasal ve Ekonomik Gündem...

Pandemi

Sağlık Bakanı, bu hafta boyunca yaptığı açıklamalarda “salgının tedbirsiz yenilemeyeceği” vurgusunu öne çıkardı.

Ancak, maske - mesafe başta olmak üzere korunma tedbirlerinden Kabine içinde sadece Sağlık Bakanı bahsediyor. Hükümet ve tek tek bakanlar genel olarak rutin programlarına dönmüş görünüyor.

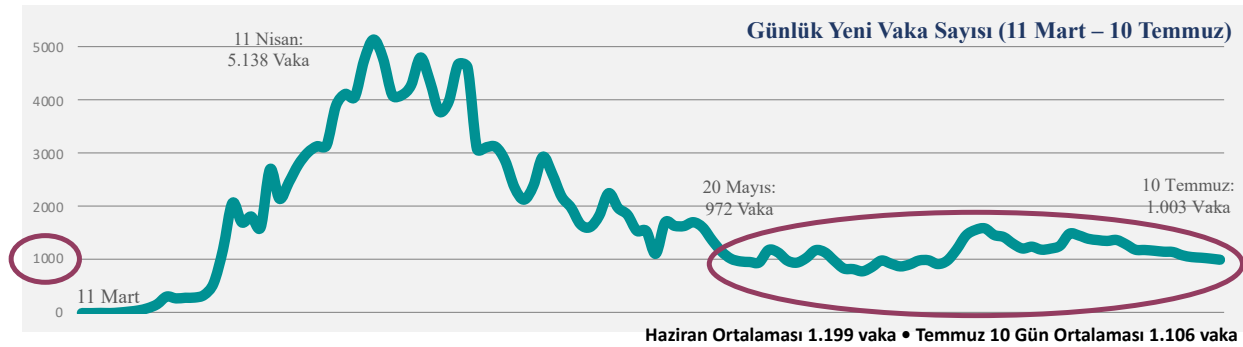
Aynı durum Bilim Kurulu üyeleri için de geçerli. Yakın zamana kadar her akşam tüm TV kanallarında en az bir Bilim Kurulu üyesi tartışma programlarına katılıyor ve tartışma konuları salgınla ilgili konular oluyordu.

Geçtiğimiz hafta boyunca televizyonlar salgından çok daha az bahseder oldular (Libya, Ayasofya, Baro Yasa Teklifi gibi konular öne çıktı).

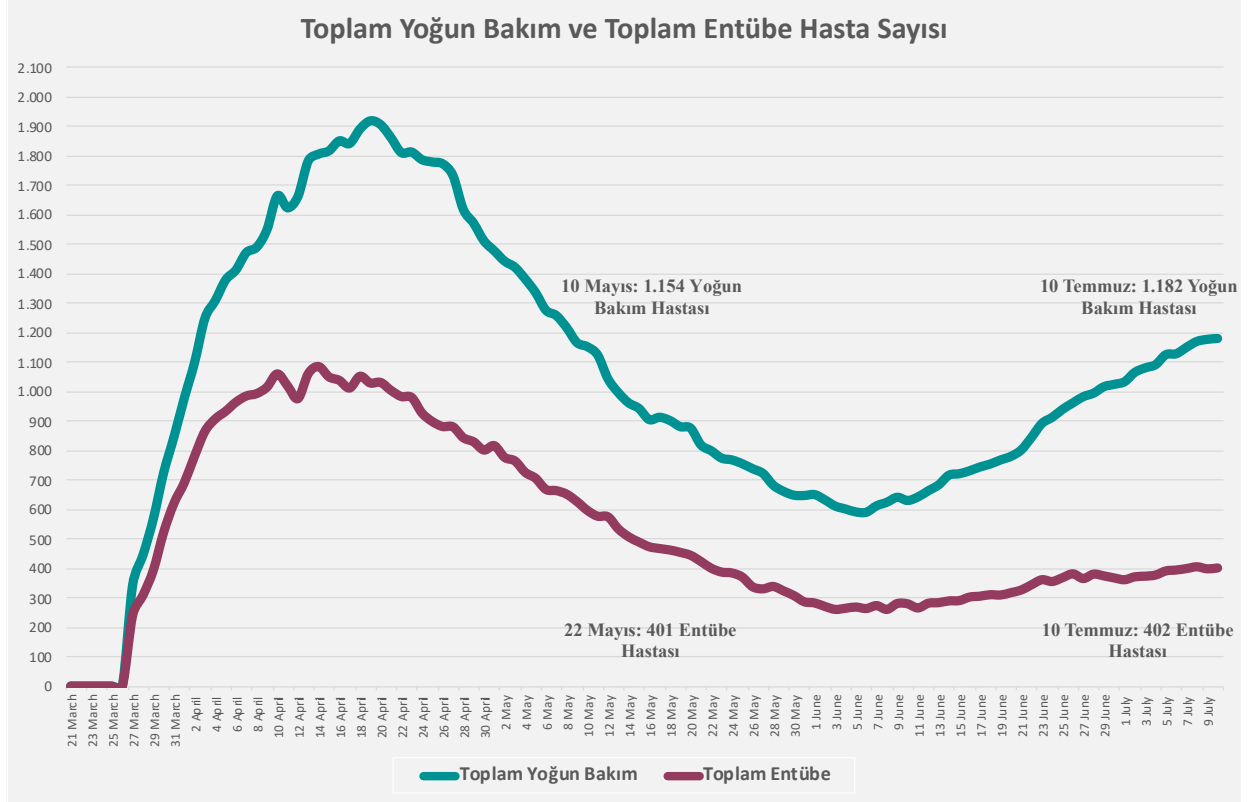
Ancak Sağlık Bakanı ve Bilim Kurulu üyeleri, geçtiğimiz haftalara göre salgınla ilgili daha net bir tutum ortaya koyuyorlar ve daha sert bir dille uyarıda bulunuyorlar:

Salgının yayılma hızı yavaşlamıyor, tedbirler uygulanmıyor.

Bu hafta günlük vaka sayıları yine binin üzerinde seyretti (bu seviyenin, AB'nin sınırları açma konusundaki kriterinin üzerinde olduğunu hatırlatmak gerekir). 20 Mayıs'tan bu yana bu seviyenin altına inilemediği gibi, yeni iller yeni salgın merkezleri olarak ortaya çıkıyor. Tüm yurttan (yasaklara ve cezai yaptırımlara rağmen) sosyal mesafe kuralının ihlal edildiği, restoran vb yerlerdeki ilk günlerde gördüğümüz tedbirlerin gevşemeye başladığı görülüyor.

Son haftalarda, günlük vaka sayısından ziyade, yoğun bakım ve entübe hasta sayısındaki artış daha kaygı verici.

Vaka sayısı belli bir seviyede sabitlenmiş görünüyorken, yoğun bakım ve entübe hasta sayıları artış eğilimine girmiş durumda. Bu da önümüzdeki günlerde daha fazla ölümlü vaka ile karşılaşılabilceğini gösteriyor.

Mecliste bu hafta...

Kamuoyu yasama ile ilgili olarak en çok barolar ile ilgili teklifi konuşurken, CHP Zonguldak Milletvekili Deniz Yavuzylmaz, TBMM'ye bir kanun teklifi sundu. Bu kanun teklifi, hayatını kaybeden madencilerin ailelerine kamuda istihdam hakkı tanıyan mevcut yasanın (sadece 2003-14 dönemini kapsıyor) genişletilmesini öngörüyordu.

Yavuzylmaz, Meclis Genel Kurulunda yaptığı konuşmasında "2003-2014 yılları arasındaki tarihlerle sınırlandırılan, maden kazalarında şehit olan madencilerin ailelerine devlette istihdam hakkı tanıyan kanundaki bu süre sınırlamasının kaldırılması için verdiğim kanun teklifine destek istemek için karşınızdayım. Maden şehit çocuklarına destek istemek için! Zonguldak Kozlu'da büyümüş bir milletvekili olarak, henüz ortaokula giderken 1992 yılında Kozlu TTK'da yaşanan grizu faciasında 263 arkadaşım bir günde, bir anda babalarını kaybettiler. Bu çocuklar babasız

büyüdüler ve hala babasızlar. Grizu faciasının acıları onlar için sadece bir gün içinde yaşamıp bitmedi. Şehit madenci aileleri hala o acıları yaşıyor. Bugün itibariyle 2003 yılı öncesindeki maden kazalarında şehit olan işçilerin ailelerinden devlette işe alınabilecek yaşta olanların sayısı 500-600. Devlete neredeyse yük getirmeyecek ve ben bu vatanın evladım diyen herkesin boynunun borcu olan, maden kazalarında öldüğü olduğu tarihe göre şehitler arasında ayrımcılık yapan bu tarih aralığının kaldırılmasını talep ediyoruz.” dedi.

Söz konusu kanun teklifi AKP milletvekillerinin oyları ile reddedilirken MHP milletvekilleri çekimser oy kullandı.

Ders Alınmayan Patlamalar

Havai fişeklerin hem insanların hem de hayvanların sağlığına ciddi zararlar verdiği tüm dünyada konuşuluyor. İçerdiği kimyasalların, zehirli gazların ve ağır metallerin havaya karışmasıyla suyu ve toprağı kirleten havai fişekler, özellikle gökyüzünün sakinleri olan kuşların yaşama alanına etki ediyor.

Türkiye’de havai fişek üretimi yapan iki şirket bulunuyor: İlki Büyük Coşkunlar şirketi, diğeri ise aynı aileden, firmanın kurucusunun kardeşinin şirketi Coşkunlar. Büyük Coşkunlar Piroteknik Kimya Oyuncak ve Havai Fişek A.Ş. 1966 yılında Hüseyin Coşkun tarafından kuruldu. 3 Temmuz 2020 tarihindeki patlamayla ülkenin gündemine giren, Büyük Coşkunlar’ın Sakarya – Hendek’teki fabrikası yaklaşık 250 dönüm üzerine 2007 yılında inşa edildi.

Hendek’te meydana gelen patlama şirketin şehirdeki fabrikalarındaki ilk patlama değil. Sakarya’nın Geyve ilçesinde de fabrikası bulunan Büyük Coşkunlar’ın havai fişek fabrikalarında bugüne kadar az altı işçinin hayatını kaybettiği, 100’e yakın işçinin yaralandığı çok sayıda patlama oldu (2007, 2009’da iki kez, 2011, 2012, 2014).

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi (İSİG) tarafından yapılan açıklamada; fabrika müdürünün “patlayıcı maddelerin yaratacağı iş kazalarının yüzde 98’i önlenemez. Ölen işçinin de korkudan ödü patlamış” ifadesine yer verildi. Açıklamada ayrıca, “Bu fabrikada yaşanan patlamalar, ölümler ve yaralanmalar belli. Fabrikanın süreç içinde adı ve mekânı değiştiriliyor ama sahibi aynı aile. Devlet bugüne kadar neden önlem almadı?” denildi.

Büyük Coşkunlar’a ait tek havai fişek fabrikası Hendek’te bulunmuyor. Daha önce Sakarya’nın Geyve ilçesinde de yer alan fabrikalarında 2013 yılında yine bir patlama meydana gelmiş ve sekiz işçi yaralanmış. Patlamanın ardından fabrika ağır hasar görmüş, vali fabrikanın yeniden aynı bölgede kurulmasına izin vermeyince şirket, bu

fabrikanın yerine 2016'da Niğde ve Sivas'ta iki yeni fabrika açmış. 2018'de Niğde'deki fabrikada da patlama meydana gelmiş ve iki işçi hayatını kaybetmiş.

3 Temmuz 2020'de Sakarya Hendek'te meydana gelen patlamanın ardından MÜSİAD Genel Başkanı ve şube başkanları, aynı zamanda MÜSİAD Sakarya Şube Başkanı da olan ve 11 yılda 6 kez patlayan fabrikanın sahibi Yaşar Coşkun'a destek vermek için, 'moral yemeği' düzenledi. Aşağıdaki bu foto geçen haftanın en çok konuşulan zalimliğini ve en iç acıtıcı anını resmediyor...

Kamuoyunda oluşan tepkilerin ardından MÜSİAD twitter adresinden yemeğin fotoğraflarını kaldırmak durumunda kaldı.

COVID-19 Krizinin Dünya & Türkiye Ekonomisindeki Yansımaları

Temmuz itibarıyla Dünya genelinde vaka sayısının 12 milyon kişiye, vefat sayısının da 550 Bin kişiye ulaştığı pandemide Türkiye'deki vaka sayısı 200.000 kişiyi geçerken vefat sayısı da 5.000 kişiyi aşmış bulunuyor. Tıbbi yönden Dünya genelinde aşı ve tedavi noktasında zamanla yarışılan hummalı çalışmalar bir yandan yürütülürken diğer taraftan da pandeminin ekonomiler üzerinde yarattığı hasarın telafi edilebilmesi için tarihte görülmedik ölçüde yoğun çabalar hükümetler ve merkez bankaları öncülüğünde sürdürülüyor.

Pandeminin başlangıç döneminde uluslararası finansal kuruluşların yapmış oldukları tahminlerde Dünya genelinde 2020 ve 2021 yıllarında Covid-19 krizinin ekonomilerin çıktı açıklarında yaratacağı ekonomik kayıp toplamının \$9 Trilyon seviyesinde gerçekleşebileceği yönündeydi.

Ancak Covid-19 virüsünün beklenenden çok daha hızlı ve geniş bir spektrumda Dünya'ya yayılması ile beraber ekonomik tahminlerde yapılan revizyonlar da birbiri ardından gelmeye başladı.

2020 Mart-Temmuz ayları arasında ekonomistlerin, yatırım uzmanlarının en çok dile getirdikleri konuların başında pandemiden kaynaklanan ekonomik krizden ne kadar süre içerisinde çıkılarak Mart öncesindeki seviyelere tekrar geri dönüleceği olmuştur. Özellikle "V-U-L-W" gibi alfabetik harf benzetimleri üzerinden yapılan çeşitli ekonomik varsayımlara göre ekonomik senaryo tercihleri oluşturularak yatırımcılara ve vatandaşlara yol gösterilmeye çalışıldı.

"Dünya genelinde 2020 yılının 2.çeyreğinde yaşanan dip ve sonrasında 3.çeyrekte dipten çıkış dönemi ile beraber en az 2-3 çeyrek sürmesinin beklendiği "Resesyon" ortamı tahminleri genel kabul görmüş durumdadır."

Dünya genelinde veya ülkeler özelinde "V" tipi bir ekonomik kayıp senaryosunda 2020 yılının 2.çeyreğinde yaşanan dip ve sonrasında 3.çeyrekte dipten çıkış dönemi ile beraber en az 2-3 çeyrek sürmesinin beklendiği "Resesyon" ortamı tahminleri genel kabul görmüş durumdadır.

En son geçtiğimiz ay IMF tarafından hazırlanan "Dünya Ekonomik Görünüm" raporunda (Haziran 2020 güncellemesi) Dünya büyümesinde -%4.9 düzeyinde bir gerilemenin yaşanması, A.B.D. ekonomisinin -%8 daralması ve Avrupa Bölgesinin de -%10.2 düzeyinde bir düşüş kaydetmesi şeklinde tahminler yapılmıştı. Gelişmekte olan Asya ekonomilerinde de -%0.8 ile Dünya geneline kıyasla çok daha az seviyede bir

kayıp tahmininin yapıldığını gözlemledik.

Ekonomik öngörülerin ilgili kuruluşlar bazında Dünya genelinde 2020 yılının küçülme ve 2021 yılının da büyüme şeklinde olduğunu söylemek mümkün. Bu açıdan birbirlerinden çok fazla farkları olmasa da ülkeler bazında birtakım ayrışmalar yaşanmakta olduğunu da söylemeliyiz. Bu noktada OECD özellikle yapmış olduğu 2020 ve 2021 yıllarına dair ekonomik projeksiyonlarında ülkeler bazında GSYH tahminlerine pandemide 2.dalganın gelmesi durumunda büyüme oranlarındaki negatif şokların 2 yıl boyunca süreceğini açıklamıştı. Böylesi bir durumun yaşanması halinde A.B.D ekonomisinin 2021 yılında -%8.5, Avrupa Bölgesinin -%11.5, İngiltere ekonomisinin -%14 ve Çin ekonomisinin -%3.7 düzeyinde daralacağını tahmin etmiştir.

OECD pandemide 2.dalganın yaşanması durumunda A.B.D ekonomisinin 2021 yılında -%8.5, Avrupa Bölgesinin -%11.5, İngiltere ekonomisinin -%14, Türkiye ekonomisinin -%8.1 ve Çin ekonomisinin de -%3.7 düzeyinde daralacağını tahmin etmiştir.

Neticede uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan ekonomik projeksiyonlarda, Dünya genelinde son 4 aydır açıklanan makroekonomik verilerde ve küresel borsa endekslerinin izlediği trendler incelendiğinde “V” tipi bir toparlanmanın yaşanmakta olduğunu söylememiz mümkündür.

Covid-19 ile Dünya genelinde yapılan mali mücadelenin hızı ve kapsamının genişliği göz önüne alındığında amaçlanan hedefin karşılanmaya doğru yol alındığı söylenebilir. 2019 yıl sonu itibarıyla Dünya GSMH değeri yaklaşık **\$85 Trilyon** düzeyinde bulunmaktadır. Yaşanan ekonomik kayıpların telafi edilmesi için ise, bugüne kadar toplamda **\$14 Trilyon** düzeyinde çeşitli mali ve parasal önlemler alınmıştır. Alınan parasal ve mali önlemleri 2 şekilde ifade etmek uygun olacaktır.

- 1- Münferit Ülkelerin Kararları
- 2- Dolar Likiditesinin Sağlanmasına Dair Alınan Küresel Kararlar

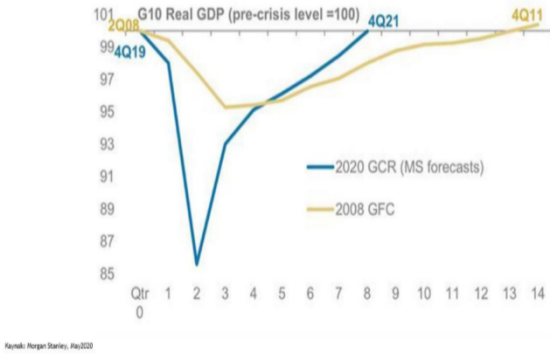
Münferit ülkelerin almış oldukları kararları da maliye politikası açısından \$5-\$6 Trilyon büyüklüğündeki genişlemeler ve teşvikler ile özetlemek mümkündür. Para politikası tarafında ise, “**Niceliksel Genişleme**” (Quantitative Easing) hamlelerinin toplamı da **\$5-\$6 Trilyon** düzeyinde eşlenik bir şekilde otoritelerce tasarlanmıştır. Para ve Maliye politikalarının senkronize biçimde çalışmasının gerektirdiği prensiplerin pandemi döneminde hızlı bir şekilde uygulandığını gördük.

Diğer taraftan dolar likiditesine yönelik olarak atılan küresel adımların içerisinde de FED tarafından (Türkiye’nin talebine rağmen izin verilmeyen) “Swap Hattı” ve “Repo” işlemleri ile \$450 Milyar mertebesinde uluslararası piyasalara sağlanan dolar likiditesi oldu. Ayrıca son olarak da IMF tarafından 80’e yakın

ülkeye “Acil Fonlama İmkânı” şeklinde destek sağladı.

Sonuç olarak salgının yol açtığı ekonomik küçülmeye karşı senkronize önlemlerin 2019 Dünya GSMH’nin yaklaşık %16’sına yaklaştığını görüyoruz. Alınan tüm bu tedbirlere rağmen genel konsensüs olarak ekonomilerin 2021 yılının 4.çeyreğinde ancak eskiye geri dönüş yapabileceği şeklindedir. Esasında 2008/09 Küresel Finansal Krizinin Dünya genelinde 3-4 yıllık bir süreye yayıldığını dikkate alacak olursak 1.5-2 yıla yakın bir zaman dilimi içerisinde ekonomilerin 2019 yıl sonu düzeylerine geri döneceğinin genel kabul gördüğünü de ifade etmemiz gerekir.

G-10 Ülkelerinin Krizden Çıkış Beklentisi

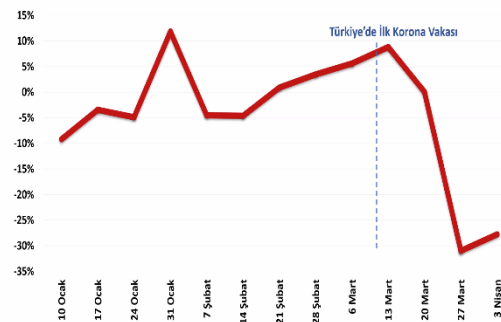
Pandemiyle ekonomik ve mali mücadele yönünden yaşanan gelişmeleri bu şekilde özetledikten sonra Türkiye’nin durumu üzerine beklentileri de şu şekilde ifade edebiliriz. Dünya geneli ile paralel bir şekilde hemen hemen tüm uluslararası kuruluşların Türkiye ekonomisinde de “V” tipi bir toparlanma beklentisi içerisinde olduklarını görüyoruz.

Türkiye’nin GSYH (%) Tahminleri

	2020	2021
IMF	-5	5
Dünya Bankası	-3,8	4,2
OECD	-4,8 (-8,1)	4,3 (2,0)
S&P	-3,1	4,2
Moody's	-5	3,5
Fitch	-3,9	5,4

Genel makroekonomik çerçeveyi bu şekilde ortaya koyduktan sonra yılbaşından itibaren ekonomide yaşananları da kısaca özetlemekte yarar var. Türkiye’de ilk vaka’nın görülmesi ve karantinaların başlaması ile birlikte gıda hariç olmak üzere tüketicilerin harcama eğilimlerinde -%35 seviyesine varan ölçüde 2 hafta içerisinde hızlı bir gerileme yaşandı. Market ve Gıda sektörlerinde yaşanan ilave harcama tercihi (Dünya geneli ile aynı eğilimde) neticesinde Covid-19 krizinden tek olumlu etkilenen işkolları mantıklı bir şekilde bu 2 sektör olmuştur.

Ocak-Nisan Arası Tüketici Harcama Trendi

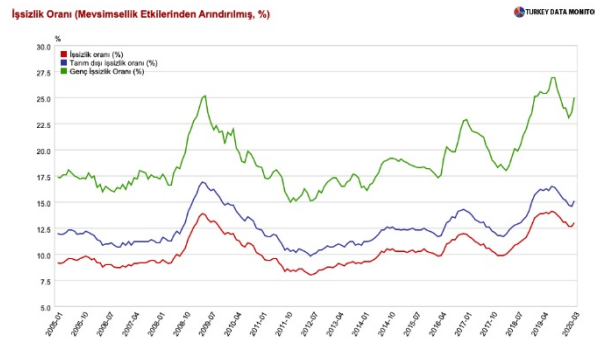

Ancak diğer taraftan Giyim ve Aksesuar, Restaurant, Havayolları, Lojistik, Turizm, Benzin ve Yakıt İstasyonları, Mobilya/Dekorasyon, Kuyumcular, Araç Kiralama-Yedek Parça alanlarında çalışan

ve hizmet vermekte olan firmaların krizden en olumsuz etkilenen sektörler olduğu gözlemlenmiştir.

Mart ortasından itibaren yaşanan derin ekonomik kriz ile birlikte 2012 yılı başından itibaren düzenli bir şekilde yükseliş eğiliminde bulunan genel işsizlik oranı (Mart 2020: %13.2) hükümet tarafından alınan Kısa Çalışma Ödeneği, İşsizlik Ödeneği ve Ücretsiz İzin gibi palyatif önlemler ile gerçek resmi olabildiğince kamuoyundan saklamış durumdadır.

Genel tanımından hareketle bulunan işsiz sayısının yanısıra bir de iş bulmaktan umudu olmadığı için son dört haftada iş aramadığı halde iş olsa hemen çalışmaya başlayacak durumda olduğunu ifade edenler vardır. Bu grupta olanlar işsizlik istatistiklerinde işsiz kategorisinde

sayılmıyorlar. Bu kategoride olanları bir yandan işsizler toplamına bir yandan da işgücü toplamına ekleyerek bu şekilde bulunan işsiz sayısını yine bu şekilde bulunan işgücüne bölersek literatürde geniş işsizlik, kamuoyunda ise, gerçek işsizlik oranı olarak bilinen kavrama ulaşıyoruz.

Bu perspektifte işsizlik rakamlarına baktığımızda gerçek işsizlik oranının %13.2 seviyesinde ilan edilen resmi işsizlik oranının çok üzerinde **%23.1** seviyelerine yükseldiğini görmekteyiz.

Resmi ve Geniş Tanımlı İşsizlik Oranı

	Bin Kişi	2019 Mart	2020 Mart	Değişim
1	15 Yaş ve üstü nüfus	61.177	62.216	1.039
2	İşgücü	32.339	30.104	-2.235
3	İstihdam	27.795	26.133	-1.662
4	Çalışmaya hazır + mevsimlik çalışanlar	2.386	3.862	1.476
5 (2 + 4)	Geniş İşgücü	34.725	33.966	-759
6	Resmi İşsiz Sayısı	4544	3.971	-573
7 (4 + 6)	Geniş İşsiz Sayısı	6.930	7.833	903
8 (6 / 2)	Resmi İşsizlik Oranı (%)	14,1	13,2	
9 (7 / 5)	Geniş İşsizlik Oranı (%)	20,0	23,1	

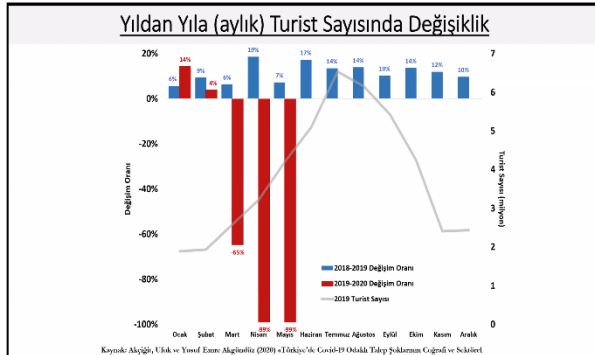
Gerçek işsizlik oranının %13.2 seviyesinde ilan edilen resmi işsizlik oranının çok üzerinde %23.1 seviyelerine yükseldiğini görmekteyiz.

Ayrıca Türkiye'nin yıllardır kanayan bir yarası olan genç işsizlik oranının da 2019 Nisan ayında görülen **%27.5-%30** seviyelerine doğru benzer bir yükseliş yaşamakta olduğunu söyleyebiliriz. Covid krizi ile birlikte artık her 4 gençten birinin işsiz olduğunu ekonomik ortamdaki her 3 gençten birisinin işsiz olduğu bir ekonomik duruma yönelmiş bulunmaktayız. Önümüzdeki dönemde işsizlik oranında yaşanmakta olan çarpıcı artışın ekonomik, sosyal, psikolojik

etkileri ile birlikte tüm beşeri maliyetini Türkiye ödeyecektir.

Covid krizi ile birlikte ülkemizin karşı karşıya olduğu bir diğer önemli problem de döviz gelirlerinde yaşanmakta olan “**Ani Duruş**” riskidir.

Özellikle Turizm sektörünün Mart ayında bir önceki yıla göre **-%65**, Nisan ayında bir önceki yıla göre **-%99** ve Mayıs ayında da bir önceki yıla göre **-%99** düzeyinde gerileme kaydetmiş olması (kısaca sektörün yurtdışına kapalı olması) 2020 yılı sonunda Turizm gelirlerinde minimum %65-%70 oranında kayıpla karşı karşıya kalacağımızı göstermektedir. (\$23-\$25 Milyar)

Turizm sektörünün 2020 sezonunda tamamen kapalı kalması durumunda GSMH üzerindeki direkt ve indirekt etkilenen sektörler ile birlikte çok önemli düzeyde ekonomik kayıplara yol açacağını söylemek mümkündür. (Yaklaşık 2019 Yılı Turizm Gelirleri = 2019 Yılı Net Enerji İthalat Ödemesi)

Covid-19 krizinin Türkiye ekonomisinde açtığı diğer bir kara delik ise ihracat gelirlerinin de hızlı bir şekilde geriliyor olmasıdır.

Dünya genelinde ve özellikle Avrupa ekonomilerindeki resesyon durumunu göz önüne aldığımızda 2019 yılı sonunda \$181 Milyar düzeyinde bulunan ihracat gelirlerimizde minimum **%15** düzeyinde bir düşüş ile 2020 yılını kapatmamız çok olası görülmektedir.

En son açıklanan Haziran ayına ilişkin İhracat rakamlarında bir önceki yıla kıyasla aylık bazda **%15.8** düzeyinde gözükürken yükseliş bizleri yanıltmamalıdır. İthalat, önceki yıldan gelen baz etkisi ve iç talepteki nispi canlılık nedeniyle ihracata göre daha katı bir görünüm sergilemiştir.

Haziran'da 7 gün fazlasına rağmen, ilave gümrük vergilerinin de etkisi ile artış sınırlı kalmıştır. Önümüzdeki aylarda ihracat ve ithalatta gerilemenin devam ettiğini göreceğiz.

Türkiye'nin Özet Ekonomik Göstergeleri

	1. çeyrek			2. çeyrek		
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran
PMI	51,3	52,4	48,1	33,4	40,9	53,9
İhracat %	5,9%	2,1%	-17,8%	-41,4%	-40,9%	15,8%
İthalat %	18,8%	9,8%	3,1%	-28,3%	-27,7%	8,2%
Elektrik Tüketimi %	3,2%	7,0%	-0,2%	-15,4%	-16,7%	-2,6%
Tüketici Güveni	58,8	57,3	58,2	54,9	59,5	62,6
Reel Sektör Güveni	106,4	106,7	98,6	62,3	73,5	89,8
Ekonomik Güven	97,1	97,5	91,8	51,3	61,7	73,5

Hükümetin krizin başından itibaren izlemekte olduğu ekonomik önlem uygulamalarını da kısaca özetlemenin bu noktada yararlı olacağını düşünmekteyiz.

Reel Sektör Destekleri;

- Vergi Ertelemeleri
- Mücbir Sebep Uygulaması
- Likidite Destekleri-Kredi İmkanları

İstihdam Destekleri;

- Kısa Çalışma Ödeneği
- Ücretsiz İzin Desteği
- Uzaktan Çalışma
- İşsizlik Sigortası
- Koşullu Kredi Destekleri

Hanehalkı Destekleri;

- Mevcut Sosyal Transferlerin Arttırımı
- Ek Destekler
- Belirli Gelirin Altına Düşük Kredi İmkanları

Hukuki Düzenlemeler;

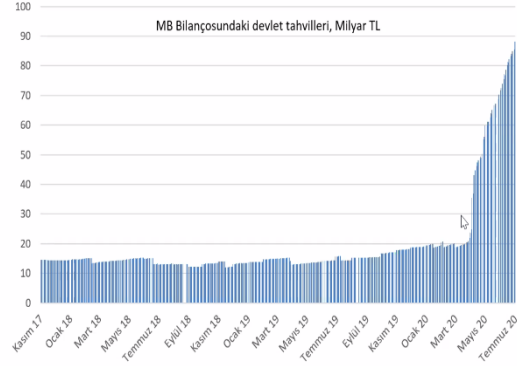
- İşten Çıkartma Yasakları
- Temettü Dağıtım Kısıtlamaları
- İcra Takiplerinin Durdurulması

Yukarıda ifade edilen tüm desteklerin GSYH'ya oranının kağıt üzerinde %9.1 seviyesinde gözükmesine karşılık Vatandaşlara “**Nakit Yardım**” ve KOBİ niteliğindeki küçük işletme sahipleri ile küçük esnafa verilmesi gereken “**Gelir Kaybı Nakit**” desteklerinin toplam paket içerisinde cüzi bir pay teşkil ettiğini gördük.

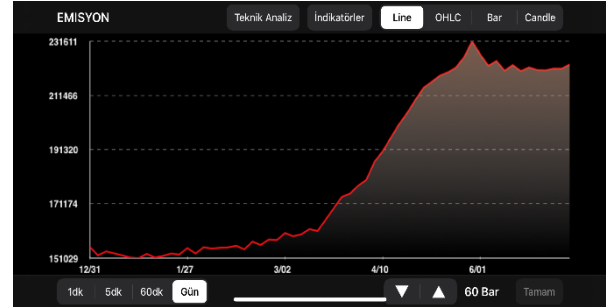
İlan edilen toplam destek paketinin ancak %5'i düzeyinde bir nakit yardım mevcut sosyal transferler ile birlikte ancak verilebilmiştir.

Hükümet kriz ile mücadele kapsamında izlediği makroekonomik politika çerçevesi içerisinde negatif faiz politikasının ekonomik büyümeyi destekleyeceği mantığını halihazırda yürütmeye devam etmektedir. Bu

noktada TCMB tarafından tahvil alımları yoğun bir şekilde devam etmektedir. (Temmuz itibarıyla 90 Milyar TL)

TCMB Bilançosundaki Devlet Tahvilleri

TCMB'nın piyasadan almakta olduğu devlet tahvilleri karşılığında yaratmakta olduğu para miktarında (emisyon) Mart-Temmuz dönemi içerisinde **63 Milyar TL** düzeyinde artış gerçekleşmiştir. (Mevcut Emisyon Miktarı: 223 Milyar TL)

Emisyon Miktarı

TCMB tarafından önden yüklemeli olarak telaffuz edilerek piyasaya servis edilerek enflasyon (TÜFE) düşüş miktarından daha yüksek düzeyde politika faizinde yapılan indirimler ve bankalar için sağlanan politika faizinin 150 baz puan (%1.5) altından gerçekleştirilen fonlamanın yanında sağlanan geniş likidite imkanları ile birlikte TCMB'nin

bankaları ortalama fonlama faizi %7.60 seviyelerine kadar gerilemiş bulunmaktadır.

Tüm bunlara ilave olarak TCMB ve Hükümet izlemekte olduğu döviz kurunu kontrol altında tutabilme hedefini de örtülü bir şekilde piyasa üzerinde uygulamaya devam etmektedir. Bu noktada döviz kuru üzerinde oynaklığı düşürmek için kamu bankaları kanalı ile yüklü döviz satışlarını 2018 yılı ortasından itibaren (Rahip Bronson Krizi) uygulamaya gayret sarf etmektedir. Yurtiçine getirilen Döviz Alımlarında Kambiyo Vergisi, Döviz Alımlarında t+1 gün valör uygulaması, fiziki olmayan altın alımlarının kambiyo işlemi olarak değerlendirilmesi gibi TOBİN vergisine benzeyen bir şekilde uygulamaları da 2020 yılı başından itibaren devreye almış durumdadır. Tüm bu önlemlere rağmen hanehalkının ve tüzel kesimin DTH pozisyonları artmaya devam ederek \$202 Milyar düzeyini aşmış bulunmaktadır. Diğer taraftan da TCMB Covid dönemi süresince \$30 Milyarın üzerinde döviz rezervinde önemli bir kayıp ile karşılaşmış, Katardan alınan \$10 Milyar karşılığı Katar Riyali (toplamda \$15 Milyar) ve Çin'den alınan \$1 Milyar tutarındaki uzun vadeli swap işlemleri ve Türk Bankalarından Swap karşılığında almış olduğu geçici dövizler neticesinde toplamda \$55 Milyar düzeyinde bir "Swap" pozisyonu taşır duruma gelmiştir. Böylece Swaplar hariç TCMB'nin net döviz rezervi "EKSI"

düzeylerde bulunarak çok sıkıntılı bir pozisyona geçmiş bulunmaktadır.

Döviz üzerinde alınan bu kadar çok piyasa dışı uygulamalar haricinde yurtdışında faaliyet gösteren bankalara Türk Bankalarının TL yaratmalarını yasaklayan "BDDK Swap" kararları ile birlikte TL likiditesinin yurtdışına aktarımı sıfırlanarak yabancı bankalara yönelik TL kredi, plasman ve repo limitleri kapatılmıştır. Alınan Swap kararlarının neticesinde TL'nin Konvertibilitesi ortadan kaldırılmış durumdadır. Dünya ödemeler sistemi içerisinde TL'si 2020 yılı itibarıyla ilk 20 ülke içerisinde yer almamaktadır. Ayrıca son olarak da ithalatta geçici Ek Vergi uygulamaları Eylül ayına kadar 5000'e yakın kaleme getirilen ek "Gümrük Vergisi" ile de döviz girişinin sıkıntılı olduğu dönemde ithalat imkanları sınırlandırılmıştır.

BDDK tarafından alınan Swap kararlarının neticesinde TL'nin Konvertibilitesi ortadan kaldırılmış durumdadır.

Bankacılık sektörü özelinde de kredi büyümesini aşırı bir şekilde kamu bankaları üzerinden teşvik etmek için ek **21 Milyar TL** sermaye desteği verilmiş, "Aktif Rasyosu" adı altında uluslararası BASEL kriterleri ile uyumsuz "Yerli ve Milli" yeni bir finansal rasyo geliştirilmiş bulunmaktadır. Kredi büyümesine bağlı zorunlu karşılık uygulaması getirilmiş ve son olarak bankaların uzun vadeli Konut ve Ticari Reel bazda %15 düzeyinde kredi

vermesine dair zorunluluk yılsonuna kadar kaldırılmış bulunmaktadır.

Diğer taraftan kamu kesiminin dış borcu artarken, özel kesimin dış borç miktarında azalış sürmektedir. Kamu kesiminde döviz borcunun payı %53 seviyelerine yükselmiş bulunmaktadır.

Hükümetin 2016 yılının 2.yarisından itibaren başlayan ekonomik yavaşlama trendinin tersine çevrilebilmesi amacıyla 2017 yılı başından itibaren geliştirdiği Kredi Garanti Fonu (KGF) sisteminin işletilmeye başlamasından bugüne kadar Nefes, Destek, İvme vs. gibi isimler altında farklı farklı paketler devreye alındı. Ancak 2016-2019 arasında Türkiye'nin yıllık ortalama GSYH'sı %3.6 seviyesinde uzun dönemli de %5.3 seviyesinden oldukça düşük bir seviyede gerçekleşmiştir. 2020 yılsonu küçülmesinin -%3.0 seviyesinde gerçekleşmesi durumunda 2016-2020 yılları arasındaki GSYH ortalama artışı %2.3 seviyelerine gerileyecektir.

2016-2020 yılları arasındaki GSYH ortalama artışı %2.3 seviyelerine gerileyecektir.

Neticede ekonomiye destek amacıyla son yıllarda verimli olmayan alanlara, kredi kalitesi düşük şirketlere aktarılan kaynakların ekonomik büyümeye yol açmadığı tam aksine verimsiz bir ekonomik sistem oluşumunu desteklediğini görmekteyiz. Aynı zamanda kısa bir zaman periyodu içerisinde yüklü miktarda dağıtan kredi

paketleri 9-12 ay sonra da bankaların aktif kalitelerinin de bozulmasına yol açmaktadır.

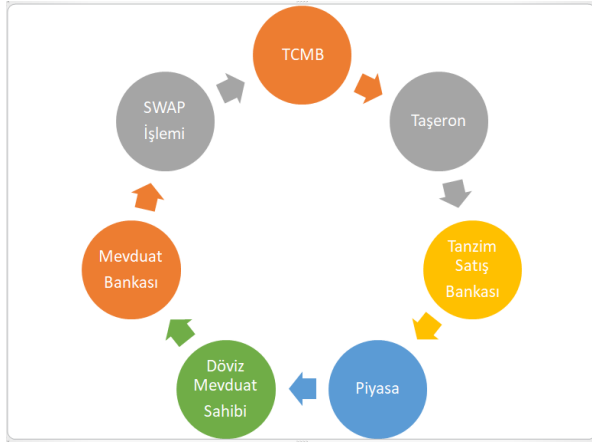
Türkiye'nin GSYH Oranları (1924-2019)

Yıl	GSYH Büyüme Oranı (%)	GSYH Büyüme Oranı (%)	GSYH Büyüme Oranı (%)	GSYH Büyüme Oranı (%)	GSYH Büyüme Oranı (%)				
1924	14,6	1944	-5,1	1964	4,1	1984	6,8	2004	9,6
1925	12,5	1945	-15,3	1965	2,6	1985	4,3	2005	9,0
1926	18,2	1946	32,1	1966	11,7	1986	6,9	2006	7,1
1927	-12,7	1947	4,1	1967	4,5	1987	10,0	2007	5,0
1928	10,8	1948	15,9	1968	6,7	1988	2,1	2008	0,8
1929	21,5	1949	-5,0	1969	4,1	1989	0,3	2009	-4,7
1930	2,5	1950	9,4	1970	3,2	1990	9,3	2010	8,5
1931	8,2	1951	12,8	1971	5,6	1991	0,9	2011	11,1
1932	-10,6	1952	12,0	1972	7,4	1992	6,0	2012	4,8
1933	15,5	1953	11,2	1973	3,3	1993	8,0	2013	8,5
1934	6,3	1954	-2,9	1974	5,6	1994	-5,5	2014	5,2
1935	-3,0	1955	8,1	1975	7,2	1995	7,2	2015	6,1
1936	23,1	1956	3,3	1976	10,5	1996	7,0	2016	3,2
1937	1,5	1957	7,9	1977	3,4	1997	7,5	2017	7,5
1938	9,5	1958	4,6	1978	1,5	1998	3,1	2018	2,8
1939	6,9	1959	4,6	1979	-0,6	1999	-3,4	2019	0,9
1940	-4,8	1960	2,9	1980	-0,8	2000	6,6		
1941	-10,4	1961	1,7	1981	4,4	2001	-6,0		
1942	5,5	1962	6,1	1982	3,4	2002	6,4	2004 - 2020	4,8
1943	-9,8	1963	9,4	1983	8,8	2003	5,6		
1924-1943	5,3	1944-1963	5,9	1964-1983	4,6	1984-2003	4,2	2004-2019	5,3

Hükümetin son yıllarda izlemekte olduğu makroekonomik çerçevede gördüğümüz eksiklikler ve uygulanan politikaların ekonomide yarattığı etkiler açısından döviz kuru baskısını kontrol etmek için izlenen politikaları da incelemekte yarar olduğunu düşünmekteyiz. Döviz kuruna yönelik olarak "Taşeron" (Türkiye Varlık Fonu) ve "Kamu Bankaları" kullanılarak piyasaya yapılan müdahalelerin orta/uzun vadede hiçbir işe yaramadığı açıktır. Öte yandan bu hamleler neticesinde Merkez Bankasının döviz rezervleri de uluslararası kriterlere göre alarm seviyelerinde bulunmaktadır. Bankalarda bulunan Döviz Tevdiat Hesaplarına yönelik duyulan döviz likiditesi ihtiyaçları bankalar ile Merkez Bankası arasında yapılmakta olan Döviz Swap işlemlerinin artmasına yol açmakta ve aynı zamanda da muhasebesel olarak Merkez Bankası bilançosunun dövize endekli para politikası izleyen bir vaziyeti ortaya çıkarmaktadır. Sürekli olarak piyasa kısıtlayıcı getirilen

düzenleme ve vergiler piyasaya olan güveni olumsuz biçimde etkilemekte ve ülkeye yabancı sermaye girişini azaltmaktadır. Ayrıca mevcut ekonomi politikası ülkeye ilişkin risk algısını arttırmakta (5 yıl vadeli Türkiye CDS Primi 460-500 baz puan arasında) ve ülkenin döviz cinsinden yurtdışında borçlanma maliyetlerinin de düşmemesine neden olmaktadır.

2020 Model TCMB Para Politikası

Önümüzdeki dönemde aşırı düzeyde ekonomiye enjekte edilen kredi paketleri ile iç talep yönlü (TÜFE) bir enflasyon artışı görmemiz beklenmelidir. Pandemi döneminde kapalı kalan sonrasında yarım kapasite çalışmakta olan hizmet sektöründeki işletmelerde de maliyet

yönlü enflasyon etkisi görülmektedir. Bu nedenlerle yükselmekte olan enflasyon trendinin uzun vadede TL piyasa faizlerinde de artışlara yol açacağını dolayısı ile şirketler ve hanehalkı kesiminin TL finansman maliyetlerinin artacağını beklemekteyiz.

2020 başından itibaren izlenmekte olan negatif TL reel faiz politikası yurtiçinde tasarrufları azaltmakta veya daha riskli finansal varlıklara doğru vatandaşın yatırım yapmasına neden olmaktadır. (Ocak-Haziran BİST Yeni Hesap Miktarı yaklaşık 350.000 adet) Ekonomide negatif faiz politikasının izlenmesi "Tasarruf-Yatırım" dengesini bozarak cari açık sorununu tekrar karşımıza çıkarmaktadır.

Sonuç olarak ekonomi yıllardır kısır bir döngü içerisinde hareket etmektedir. Döviz ihtiyacı artmakta, kur baskısı piyasada düzenli olarak yükselmekte, yıllardır enflasyon üzerinde kur artışları ile TL'nin değeri yabancı paralar karşısında erimekte ve bu çıkmaz yolda kamu otoriteleri tarafından geçici yeni düzenlemeler getirilmekte ve yeni döviz kuru müdahaleleri ile yola devam edilmeye çalışılmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi'ne Neden Sahip Çıkmalıyız?

İstanbul Sözleşmesi temelinde hukuki ya da biyolojik bağ olup olmadığına bakılmaksızın aynı evde yaşayan partnerlerin, evli kişilerin ya da eski eşlerin arasındaki kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasını; cinsiyet, cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını amaçlayan bir sözleşmedir. Bu sözleşme ile kadın ve erkek arasında gerçek bir eşitlik sağlanması, şiddetsiz ilişkiler ve toplum yapısı amaçlanıyor.

Kadın cinayetlerinin kadın erkek eşitsizliğinden kaynaklanan, onun yol açtığı bir davranış biçimi olduğunun görülmesi ve bu eşitsizliğin her düzlemde karşısına çıkılması, her alanda eşitsizliği giderici politikaların yapılması ve uygulanması gerekiyor. Siyasette, eğitimde, ekonomik alanda, aile içi yaşamda yani tüm alanlarda eşitlik yaklaşımının ciddi bir şekilde genel bakış açısına yerleştirilmesi büyük önem taşıyor. (Feride Acar, İstanbul Sözleşmesi'nin yazarlarından ve denetim organı olan -GREVIO- uzmanlar grubu başkanı).

Son dönemde Türkiye dahil olmak üzere dünya genelindeki kadın hareketlerinin en önemli somut kazanımı olarak görülen "İstanbul Sözleşmesi", Saray rejimi ve sözcüleri tarafından hedefe konuldu. Geçtiğimiz hafta önce Erdoğan, "Çalışıp gözden geçirin. Halk istiyorsa kaldırınsın. Halkın talebi kaldırılması yönündeyse, buna göre bir karar verilsin. Halk ne derse o olur"

direktifini verirken, hemen peşinden AKP Genel Başkanvekili Numan Kurtulmuş'un "Nasıl usulünü yerine getirerek imzalanmışsa, usulünü yerine getirerek sözleşmeden çıkılır" açıklaması, Türkiye'nin Sözleşmeden çekilebileceğine dair sinyalleri güçlendirdi. İktidar medyası "sözleşme iptal edilsin", "İstanbul sözleşmesi denen ucube" "yıkım sözleşmesi" ya da "yuva yıkan yasa" gibi gazete yayınlarıyla kamuoyunda büyük bir çarpıtma operasyonunu üstlenmiş gözüküyor.

Ne yazık ki bu açıklamalar kadına yönelik şiddetin giderek tırmandığı bir konjonktürde yapılıyor. Çünkü sadece 2020'nin ilk altı ayında erkekler, 123 kadını öldürdü, 61 kadını taciz etti, 134 çocuğu istismar etti, 31 kadına tecavüz etti. Erkekler en az 444 kadını seks işçiliğine zorladı, en az 291 kadına şiddet uyguladı...

11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul'da imzaya açılan ve 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe giren İstanbul Sözleşmesi'ne (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi) çekince koymadan taraf olan ülkelerden biridir Türkiye. Günümüz itibarıyla 46 ülke ve Avrupa Birliği tarafından imzalanmış durumdadır. **Peki**

ne oldu da AKP iktidarı sırasında imzaya açılmış, yürürlüğe girmiş olan bu sözleşme eleştiri oklarının ve siyasetin odağı haline getirildi?

Saray rejiminin ve AKP'nin, pandemi kriziyle birlikte derinleşen ekonomik kriz koşullarında, arkasına aldığı medya desteğinin de yardımıyla, iktidarı ve kitle desteğini kaybetmeme çabaları giderek gün yüzüne çıkıyor. İktidarın, "ailenin birliğini" tehlikeye düşürdüğünü iddia ederek İslami prensipler üzerinden eleştirdiği İstanbul Sözleşmesi'ni sürekli hedef haline getirmesini de **muhafazakâr sağ seçmen tabanını kendi çevresinde konsolide etme stratejisinin** bir parçası olarak görmemiz gerekiyor.

Tam da bu nedenle başta siyasal partiler olmak üzere kamu kurumları, özel sektör, STK'lar, meslek örgütleri ve yerel yönetimlerin kendi üzerlerine düşen görevi yerine getirmeleri, İstanbul Sözleşmesi'ne sahip çıkarak savunmaları çok büyük önem taşıyor.

Çünkü İstanbul Sözleşmesi, hem kadına karşı şiddeti merkezine alan en yeni ve en kapsamlı sözleşmedir; hem de bu alanda mücadele edenlerin elindeki en güçlü enstrümandır. Sözleşme'nin kadınlara karşı şiddet konusunda en yüksek, en değerli standartları içerdiğini dünya düzeyinde de herkes kabul ediyor. Sözleşme, kadınların güvende yaşaması açısından çok hayati ve AKP'nin yarattığı suni çatışma ve gerilimlere terk edilemeyecek kadar önemlidir.

Bu yazıda İstanbul Sözleşmesi'nin hangi amaçlarla hazırlandığı, dayandığı ilkelerin neler olduğu, kadına yönelik şiddeti önleme konusunda devlete hangi

sorumlulukları yüklediği sorularına açıklık kazandırmaya çalışıyoruz. Bu noktada usta gazeteci Uğur Mumcu'nun konuşmalarında sıklıkla altını çizdiği "Bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olmayın" sözünü yeniden hatırlamakta fayda var...

Sözleşmenin amacı

İstanbul Sözleşmesi'nin dayandığı dört ilke var; kadına yönelik her türlü şiddetin ve ev-içi şiddetin önlenmesi, şiddet mağdurlarının korunması, suçların kovuşturulması, suçluların cezalandırılması ve son olarak, kadına karşı şiddet ile mücadele alanında bütüncül, eş güdümlü ve etkili işbirliği içeren politikaların hayata geçirilmesi. Bu dördünün birlikte çalışması durumunda kadın cinayetlerini veya daha genel olarak, kadına karşı şiddeti engelleme, önleme yolunda adım atılabiliyor. En başta bakış açısı değişikliği gerekiyor.

Toplumda yaygın şekilde kampanyalar yürütülmesi, farkındalık yaratılması ve bu farkındalığın, özellikle ve özellikle, belli meslek gruplarında daha da çok vurgulanması gerekiyor. Bu meslek gruplarının başında kolluk kuvvetleri ile savcılar ve hâkimler dâhil olmak üzere yargı mekanizması içerisinde yer alanlar geliyor. Bu grupların bakış açısı değişikliğine yönelik bir farkındalık

eğitiminden geçmeleri gerekiyor. Farkındalık yaratmanın önemli olan boyutu, uluslararası normlardan bu yargı mensuplarının, uygulayıcılarının, yargı mekanizması içinde yer alanların haberdar olması ve bu normları benimsemeleri. Bu normların başında İstanbul Sözleşmesi ve CEDAW Sözleşmesi (Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme) geliyor. Bunların muhakkak hukuk fakültelerinin müfredatı içerisinde ciddi ve ağırlıklı bir şekilde yer alması ve ayrıntılı olarak aktarılması lazım.

Temel Haklar

Sözleşmenin temel haklar kısmında tarafların “bu Sözleşme hükümlerinin, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya başka tür görüş, ulusal veya sosyal köken, bir ulusal azınlıkla bağlantılı olma, mülk, doğum ve cinsel yönelim gibi herhangi bir temele dayalı olarak ayrımcılık yapılmaksızın uygulanmasını” temin edecekleri belirtiliyor.

Tanımlar

Sözleşmede şiddetin, mağdurun ve cinsiyet eşitliğinin taraflarca kabul edilmiş tanımları ise devam eden maddelerde yer alıyor. Sözleşmenin amaçları göz önünde bulundurulduğunda “kadına karşı şiddetten”, kadınlara karşı insan hakları ihlali ve ayrımcılığın anlaşılması gerektiği belirtiliyor. “Ev içi şiddet” den kasıt ise, temelinde hukuki ya da biyolojik bağ olup olmadığına bakılmaksızın aynı evde yaşayan partnerlerin, evli kişilerin ya da eski eşlerin arasında meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleridir.

Diğer taraftan “toplumsal cinsiyet”, herhangi bir toplumun, kadınlar ve erkekler için uygun olduğunu düşündüğü sosyal anlamda oluşturulmuş roller, davranışlar, faaliyetler ve özellikler olarak tanımlanırken; “kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet” ise, bir kadına karşı, kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız bir biçimde etkileyen şiddet olarak niteleniyor. Son olarak bu sözleşmede “mağdur”, yukarıda tanımlanmış şiddet türlerine maruz kalan kişi olarak kabul ediliyor. Sözleşmede “kadınlar” kelimesininin 18 yaşın altındaki kız çocuklarını da kapsadığı vurgulanıyor.

Devletin yükümlülükleri

Devletin bu hususlardaki yükümlülükleri ise öncelikle “taraflar kadınlara karşı herhangi bir şiddet eylemine girişmekten imtina edecek ve devlet yetkililerinin, görevlilerinin, organlarının, kurumlarının ve Devlet adına hareket eden diğer aktörlerin bu yükümlülüğe uygun bir biçimde hareket etmelerini temin edeceklerdir” şeklinde tanımlanıyor. İkinci olarak da “taraflar, devlet dışı aktörlerce gerçekleştirilen ve bu Sözleşmenin kapsamı dahilindeki şiddet eylemlerinin önlenmesi, soruşturulması, cezalandırılması ve bu eylemler nedeniyle tazminat verilmesi konusunda azami dikkat ve özenin sarfedilmesi için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır” maddesi yer alıyor.

Şiddeti önleme- genel yükümlülükler

Burada öncelikle “taraflar kadınların daha aşağı düzeyde olduğu düşüncesine veya kadınların ve erkeklerin toplumsal olarak klişeleşmiş rollerine dayalı ön

yargıların, törelerin, geleneklerin ve diğer uygulamaların kökünün kazınması amacıyla kadınların ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarının değiştirilmesine yardımcı olacak tedbirleri alacaklardır” ibaresi yer alıyor. Ardından bu yükümlülükler “ taraflar kültür, töre, din, gelenek veya sözde namus gibi kavramların bu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eylemine gerekçe olarak kullanılmamasını temin edeceklerdir” şeklinde tanımlanıyor.

Farkındalığın arttırılması

Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi konusunda ise “ taraflar bu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerini önlemeye yönelik mevcut tedbirler konusundaki bilgilerin halk arasında en geniş bir şekilde dağıtımını sağlayacaklardır” hükmü yer alıyor.

Eğitim

Sözleşmede tarafların gerektiğinde öğrencilerin gelişen kapasitelerine uygun olarak, kadın erkek eşitliği, kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rolleri, kişisel ilişkilerde şiddet içermeyen çatışma çözümleri gibi konulara ilişkin öğretim malzemelerinin resmi müfredat içerisine ve eğitimin her aşamasına eklenmesi için gerekli adımların atılması gerektiği vurgulanıyor. Ayrıca, yukarıdaki maddenin devamındaki “kadın erkek eşitliği, mağdurların ihtiyaçları ve haklarının yanı sıra, ikincil mağduriyetin önlenmesi konularında uygun bir şekilde eğitimini sağlayacak veya bu eğitimi güçlendireceklerdir” hükmü ile bu süreçte toplumsal eğitimin şiddetin önlenmesinde önemli bir rol üstlendiğine dikkat çekiliyor.

Esasa Müteallik Hukuk

İstanbul Sözleşmesi ile kolluk kuvvetlerinin her türlü şiddet eylemine karşı mağdurlara yeterli korumayı derhal sağlamaları ve müdahalede bulunmak için yasal ve diğer tedbirleri almaları zorunlu kınıyor.

Zorla evlendirmenin doğuracağı hukuki sonuçlar

Sözleşmenin “ taraflar mağdura gereksiz bir parasal veya idari yük getirmeksizin, zorla gerçekleştirilen evliliklerin geçersiz ve hükümsüz kılınabilmesini veya sona erdirilmesini temin edecek yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır” maddesine dayalı olarak, zorla evlendirmelere karşı devletlerin uygulayacağı hükümler belirtiliyor. Cezalandırma kısmında ise hüküm “ taraflar, bir yetişkinin veya çocuğun, ikamet ettiği Taraf veya Devletten farklı bir Tarafa veya devlete, söz konusu yetişkini veya çocuğu evliliğe zorlama amacıyla kasten kandırılarak götürülmesinin cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır” şeklinde belirtiliyor.

Psikolojik şiddet

İşin psikolojik şiddet kısmında ise “ taraflar bir şahsın psikolojik bütünlüğünü zorlamayla veya tehditlerle ciddi bir şekilde bozmaya yönelik kasıtlı girişimlerin cezalandırılmasını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır” maddesi yer buluyor.

Taciz amaçlı takip

Taciz amaçlı takibin önlenmesi de İstanbul Sözleşmesinde taraf devletlerin yükümlülüklerinden biri olup görev ve sorumlulukları “ taraflar başka bir şahsa

yönelik olarak gerçekleştirilen ve bu şahsı, şahsın kendisini güvende hissetmesini önleyecek şekilde korkutacak, kasıtlı bir biçimde tekrarlanan tehditkâr davranışların cezalandırılmasını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır” şeklinde tanımlanıyor.

Fiziksel şiddet

Bu konu ise sözleşmede “ taraflar başka bir şahsa karşı kasten fiziksel şiddet eylemlerinde bulunmanın cezalandırılmasını temin edecek gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır” şeklinde güvence altına alınıyor.

Cinsel şiddet

Sözleşmeye göre taraflar “başka bir insanla, rızası olmaksızın, herhangi bir vücut parçasını veya cismi kullanarak, cinsel ilişkiye girmek ve bir insanla, rızası olmaksızın, cinsel nitelikli diğer eylemlere girişmek” durumlarını şiddet kapsamında değerlendirip cezalandırmak durumundadır.

Cinsel taciz

Bu maddede ise taraflar “bir şahsın onurunu ihlal etme etkisi yaratan veya bu maksatla gerçekleştirilen bir davranışa karşı cezai işlem uygulayacaktır” hükmü ile sorumluluk alıyor.

Sözleşmenin denetimi

Sözleşmede yer alan hükümlerin ne ölçüde uygulandığına dair bir izleme örgütü bulunuyor. Kadınlara yönelik şiddetle ve ev içi şiddetle mücadele konusunda uzmanlar grubu (GREVIO) adındaki örgüt, bağımsız uzmanlardan ve sözleşmeye taraf devletlerin temsilcilerinden oluşan bir siyasi organ.

AKP İstanbul Sözleşmesine Neden Karşı?

Yazının başında da belirttiğimiz gibi Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından ortaya atılan itirazlar, son dönemde şiddetlenmeye başladı. Konuyla ilgili yine hükümet kanadından Numan Kurtulmuş “bu metnin içerisinde iki tane önemli husus var dikkat çekmemiz gereken ve bizimle asla uyuşmayan, bunlardan birisi toplumsal cinsiyet meselesi bir de cinsel yönelim tercihi. LGBT vesaire gibi marjinal unsurların ekmeğine yağ sürecektir kavramlar olduğu ya da onların arkasına sığınarak faaliyet yapabilecekleri alanlar olduğu görülüyor” diyerek gerçeklere aykırı, hukuki olarak metnin hiçbir yerinde geçmeyen ifadelerle sözleşmeyi karalama operasyonuna katıldı.

Kadınlara yönelik şiddet verileri ortada iken bu sözleşmeyi kaldırmaktan söz etmek, erkek şiddeti ile mücadele etmeye gerek yok demenin ilanından başka bir şey değildir. Sözleşmenin nasıl çarpıtıldığıнын en açık örneği, orijinal metinde kullanılan “eviçi şiddet/ domestic violence” teriminin Türkiye Cumhuriyeti’nin resmi çevirisinde “aile içi şiddet” olarak kullanılmış olmasıdır. Bu çeviri “hatası”, bugün sözleşmenin

Türk aile yapısına yönelik bir komplo olarak tanımlanmasına zemin olarak kullanılıyor.

Öncelikle Sözleşme maddeleri kısaca toparlanacak olursa söz konusu metnin, toplumların birçoğunda tarihsel süreçte ortaya çıkmış olan, aslında doğuştan gelmeyen, kadın erkek eşitsizliği ile mücadele için hazırlanmış ve imzalanmış olduğu anlaşılıyor. Avrupa Konseyi sorumluluğunda imzalanmış olan bu sözleşmenin kadına karşı fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddeti hem aile içinde hem de aile dışında önlemek ve süreç içerisinde ortadan kaldırmak amaçlarını güttüğü ise ortada. Tüm bunları yaparken de sözleşme maddeleri şiddetin ne olduğunu, kadının toplumdaki yerini, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve mağdur sıfatını açık bir şekilde tanımlıyor. Bu tanımların ardından devletlerin söz konusu maddelerin uygulanması konusundaki görev ve sorumlulukları belirleniyor. Cezai işlem uygulanması gerektiren konulardan kolluk kuvvetlerinin bu süreçteki rollerine kadar tüm noktaların altı önemle çiziliyor.

Aynı doğrultuda, kadına yönelik şiddetin engellemesi için cezai yaptırımlar dışında devletlerin üstlenmesi gereken eğitim ve farkındalık yaratma görevleri yine maddeler arasında yer alıyor. Tüm buralardan hareketle İstanbul Sözleşmesi, kadınların aile içinde eşlerinden şiddet görmedikleri, toplu taşımada tacize uğramadıkları, çocuk yaşta tecavüze uğradıkları için evlenmek zorunda kalmadıkları, psikolojik şiddete maruz bırakılmadan yaşamlarını sürdürdükleri ve bunlara benzer birçok şiddet unsuru ile yüzleşmedikleri daha sağlıklı ve

huzurlu bir toplum oluşturma amacı taşıyor. Tüm bu yönleriyle sözleşmenin İstanbul’da imzalanmış olması ve Türkiye’nin de söz konusu sözleşmenin taraflarından biri olması 2011’den bu yana ülke adına kadına yönelik her türlü şiddetin engellenmesi yönünde atılmış ve uygulanmakta olan çok büyük bir adım olarak önemini korumakta. Ancak kadınların aktif hayatın içerisindeki varlığının yalnızca “sembolik” düzeyde kalmasını isteyen Saray rejimi kaybettikçe köşeye sıkışıyor ve bilinçaltındaki baskıcı tavrını ortaya çıkararak, demokrasiyi sadece köklü devletin makamlarını ele geçirmek için kullandığı bir araç olarak gördüğü gerçeğini gizleyemiyor.

İstanbul Sözleşmesi’nden çekilme gerekçelerinin başında sözleşme maddeleri içerisinde geçen bazı unsurların Türk toplum yapısıyla uyum sağlamadığı gösterilmekte. Özellikle din, dil, ırk ve cinsel yönelim ayırt edilmeksizin her türlü cinsel şiddete karşı devletlerin önlemlerin almasının gerekliliğini içeren maddenin birtakım marjinal unsurların ekmeğine yağ sürdüğünü iddia eden mevcut iktidar, bir yandan farklı cinsel eğilimler gösteren vatandaşlarını aşağılarken, bir yandan da içerikte şiddete ve ayrımcılığa karşı çıkan İstanbul Sözleşmesi’nin özünü pek de anlamadığını aslında bir nevi itiraf ediyor.

İstanbul Sözleşmesi AKP iktidarına basit yaralama veya şiddet diye düşünülen konuları kadınlara yönelik şiddetin dışında tutmak gibi bir özgürlük, bir takdir hakkı tanımıyor.

AKP'nin şiddet vakalarında harekete geçme, mağdurun şikâyeti olmaksızın yargıyı harekete geçirme, hatta mağdur şikâyetini geri çekse dahi bunu devam ettirme yükümlülüğü var.

Şiddet vakalarında, derecesi ne olursa olsun, mağdurun dâhil olmadığı, yargı sistemi dışındaki bir usulle bu işin sonlandırılması ya da zorunlu bir alternatif olarak uyuşmazlık sistemine aktarılması kesinlikle Sözleşme'ye aykırıdır ve yasaktır.

Soğuk Savaş 2.0: Çin'i Yeniden Şişeye Koymak

Dünya her daim devletler arası mücadelelere sahne olmuştur. Kimi zaman büyük savaşlar halini alan devletler arası gerginlikler, diğer zamanlarda genellikle “soğuk savaş” olarak tanımlanan mücadeleler şeklinde kendini göstermiştir.

1945 öncesi kullanımı çok nadir olan “soğuk savaş” ifadesinin tarihe geçen ilk kullanımlarından biri George Orwell’a aittir. “Siz ve Atom Bombası” başlıklı (19 Ekim 1945 tarihli Tribune Gazetesi) yazısında Orwell, savaşın sona ermesiyle başlayan dönemi “barış olmayan barış dönemi” olarak betimlemiş ve bu dönem için “soğuk savaş” ifadesini kullanmıştır. Elbette, burada belirtilen soğuk savaş, sadece ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki gerginliği değil, geniş anlamda Batı güçleri ve Sovyetler Birliği arasındaki çekişmeyi anlatmaktadır.

Soğuk savaş ifadesi genel olarak “doğrudan askeri eylemler içermeyen, ancak öncelikle ekonomik ve politik eylemler, propaganda, casusluk eylemleri veya vekalet savaşları yoluyla uluslar arasında çatışma hali” olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde soğuk savaş denildiğinde akla ilk gelen ise birinci soğuk savaş olarak da adlandırılan 1947-1991 Sovyet-Amerikan Soğuk Savaşı olmaktadır.

Birinci Soğuk Savaş döneminin fikrîsel başlangıcı Winston Churchill’e atfedilmektedir. Churchill, ABD Başkanı Harry Truman’ı ziyareti sırasında 4 Mart 1946’da yaptığı konuşmada Demir Perde ifadesini kullanmış ve Sovyetler Birliği’ne karşı siyasal savaş ilan etmiştir. ABD’de bugünkü anlamıyla soğuk savaş ifadesini ilk kullanan ise aynı zamanda Başkan Danışmanı unvanı taşıyan Amerikan

zengini Bernard Baruch olmuştur. Baruch 16 Nisan 1947 tarihinde Herbert Bayard Swope isimli gazeteciye verdiği röportajda, “Yanılmayalım, bugün soğuk bir savaşın

ortasındayız” demiştir. Swope, bu röportajdan sonra 1947’de yayımladığı “Soğuk Savaş” kitabıyla, ifadenin bugün bilinen anlamının dünya genelinde yerleşmesine öncülük etmiştir.

Sovyetler Birliği ve ABD arasındaki Soğuk Savaş, 1991’de Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından sona ermiştir ve bugün ABD ve Rusya arasında 20. yüzyıldaki gibi bir soğuk savaştan söz

etmek mevcut verilerle yeterince doğru gözükmemektedir.

Rusya ve ABD arasında zaman zaman tırmanan gerilimlere rağmen, Dünyada kabul gören genel tespit, 21. Yüzyılda bir soğuk savaştan söz etmek gerekirse bunun taraflarının ABD ve Çin olduğudur. Hatta, bu yeni gerilim hattı birçok kaynakça “Soğuk Savaş 2.0” olarak tanımlanmaktadır.

ABD ve Çin arasında bugün artık çokça “Soğuk Savaş 2.0” ifadesiyle anılan çok boyutlu ve çok katmanlı gerilim ve çatışmaları anlayabilmek için öncelikle ABD-Çin ilişkilerinin tarihçesinin kapsamlı bir analizine ihtiyaç var.

ABD-Çin ilişkileri, 2. Dünya Savaşı’nda Japonların Tayvan’ı işgaline karşı, ABD’nin Çin’i desteklemesiyle siyasi olarak belirgin bir yapı kazanmış, Ekim 1949’da Çin Halk Cumhuriyeti’nin kurulması ise ilişkilerin resmi başlangıcını oluşturmuştur.

1950-1964 yılları arasında Kore Savaşı, 1. Tayvan Boğazı Krizi ve Tibet Ayaklanması Çin-ABD ilişkilerinde temel dönüm noktalarını oluşturmuş, bu dönemde Amerikan’ın nükleer gücü Çin’i baskı altında tutmuştur. ABD, 1955 baharında Çin’i nükleer bir saldırıyla tehdit ederek zirveye çıkarmaya çalışmıştır. 1964 yılında, Vietnam konusunda artan gerilimlerin ortasında Çin, ilk atom bombası denemesini yapmış ve bu deneme sırasında nükleer güç dengesindeki değişime güvenerek Vietnam sınırına asker yığabilmiştir.

1969 yılında Çin ve Sovyetler Birliği arasında güvenlik, ideoloji ve ekonomik model konusunda ayrılıklar tepe noktaya çıkmıştır. 1960’ta Çin’in “İleri Doğru Büyük Adım” adını verdiği kararlı sanayileşme programından rahatsız olarak danışmanlarını çeken Moskova, Pekin ile uzun bir gerilim sürecine girmiştir. Mart 1969’da sınır çatışmalarının artmasıyla zirve yapan gerilim, Moskova’yı, Pekin için Vaşington’dan daha büyük bir tehdit konumuna çıkarmıştır. Çin ve Sovyetler Birliği gerilimi, böylelikle ABD ve Çin ilişkilerinde belirli bir yumuşamanın yolunu açmıştır.

Bu yumuşamanın ilk belirgin adımı, 6 Nisan 1971’de Amerikan masa tenisi takımı ve beraberinde gazetecilerin de olduğu heyetin Çin’i ziyareti olmuştur. “Pinpon diplomasisi” olarak adlandırılan bu girişimin ardından Temmuz 1971’de Dışişleri Bakanı Henry Kissinger Çin’e gizli bir ziyarette bulunmuş, takiben Birleşmiş Milletler Çin’i tanıyarak, BM Güvenlik Konseyi’nin daimi üyelerinden biri yapmıştır.

1972 yılında Başkan Richard Nixon’un Çin’i ziyaretinde imzalanan Şangay Ortak Bildirisi, Çin-ABD ilişkilerinde sorunlu konuların tartışılabileceği resmi iletişim platformları için başlangıç aşamasını oluşturmuştur.

1979’a kadar yavaş gelişen ilişkiler, Başkan Jimmy Carter’ın Çin’i diplomatik açıdan tam olarak tanıması ve Çin Halk Cumhuriyeti’nin Tayvan’a karşı

geliştirdiği “Tek Çin” politikasını görünürde kabullenmesi neticesinde resmiyet kazanmış ve hızlanmıştır.

Ronald Reagan, George H. W. Bush ve Bill Clinton’ın başkanlık dönemlerini kapsayan 1981-2001 arasındaki yıllarda Tayvan gerilimleri, Tiananmen Meydanı krizi ve Çin’in Belgrad Elçiliği’nin NATO tarafından bombalanması gibi ciddi sorunlar ilişkilerde büyük gelgitlere neden olmuştur. Bu gelgitlerin başlıcalarından biri Reagan döneminde 1984 yılında Çin’e askeri malzeme satışı için verilen izin, Tiananmen Meydanı krizi nedeniyle askıya alınması ve ilişkilerin dondurulması olmuştur. Diğer önemli gelgit ise, 1995’te Tayvan’la ilgili gerginlikler neticesinde Çin’in ABD Büyükelçisi’ni geri çekmesi, ardından 1996’da diplomatik misyonların karşılıklı olarak yeniden normal seviyelere çıkarılması şeklinde meydana gelmiştir.

2000 yılının sonlarına kadar devam eden bu çalkantılı dönem, Clinton döneminde 2000 yılı Ekim ayında imzalanan “ABD-Çin İlişkileri Yasası”yla yerini ekonomik anlamda hızlı bir küresel işbirliği ve işbölümü dönemine bırakmıştır. Yasayla gelen ticari ilişkilerdeki normalleşme, 2001 yılında Çin’in Dünya Ticaret Örgütü’ne kabulüne olanak sağlamış ve 1980’de 5 milyar dolar olan Çin-ABD dış ticareti 2004’te 231 milyar dolara yükselmiştir. Bu hızlı gelişme dönemi, 2006 yılında Çin’i, ABD’nin Kanada’dan sonraki ikinci en büyük ticaret ortağı haline getirmiştir.

Ekonomik ilişkilerin gelişimi politik ilişkilerde de gelişme sağlamış, 2005 yılında “sorumlu ortaklık” çerçevesinde ABD Çin’e, Sudan, Kuzey Kore ve İran üzerinde politik etkisini kullanarak küresel sisteme çekmesi için çağrıda bulunmuştur. Bu çağrıya karşılık Çin, 6’lı Nükleer Müzakere masasını terk eden Kuzey Kore’yi, 2006 Ekim ayındaki ilk nükleer silah denemesinin ardından müzakerelere geri döndürmede etkili olmuştur.

ABD-Çin ilişkilerinde 21. Yüzyıl başındaki kısa hızlı gelişme dönemini darboğaza sokan temel konulardan biri, Çin’in 2007 yılında savunma bütçesini %18 (yaklaşık 45 milyar dolar) artırması olmuştur. Çin’in 1990-2005 arasında yılda ortalama yaklaşık %15 olan savunma bütçesi artış hızını, 2007 yılında 3 puan artırması, ABD’yi rahatsız etmiş ve ABD, Çin’in askeri gelişmesi ile “barışçıl büyüme” hedeflerinin tutarlı seyretmediğini Başkan Yardımcısı Dick Cheney ağzından dünyaya duyurmuştur.

Çin’in askeri harcamalarını hızlandırması, ABD’yi, 2000 sonrası kısa dönemde Çin’e bıraktığı küresel alanı sınırlamaya teşvik eden temel bir neden olmakla birlikte, ABD’nin Çin stratejisinde keskin bir dönüşe neden olan temel unsur ekonomi olmuştur. ABD, 2008 finans krizinin en zorlu günlerinde en fazla borçlu olduğu ülkeler listesinde ikinciliği Çin’in kaptığını (Japonya’dan sonra) ve bunun risklerini fark ettiğinde, önemli bir aydınlanma anı yaşamış olmalıdır. 2008 yılında Fannie

Mae ve Freddie Mac krizi patladığında, dönemin Hazine Bakanı Hank Paulson, Çin'i ziyaretinde, toplantı yaptığı üst düzey Çinli yetkiliden şok edici bir bilgi alır. Paulson'ın sonraki yıllarda verdiği bir röportajda anlattığı bu konuşmada Çinli yetkili, Rusların kendilerine sorunlu Amerikan varlıklarını ortak bir hareketle elden çıkarmayı teklif ettiğini ancak kendilerinin kabul etmediğini söyler. Paulson, bu durum karşısında "eve dönerken kendini çok zayıf hissettiğini" söyler ve Ruslar ile Çinlilerin anlaşmaları halinde o dönemde Wall Street'teki kargaşayı zirveye çıkarabilme tehlikelerine dikkat çeker.

ABD ve ABD'nin müttefiki gelişmiş ekonomiler 2008-2009 krizinden derin şekilde etkilenirken, Çin'in görece yavaşlama eğilimine rağmen büyümeye devam etmesi, küresel ekonomideki güç dengesi açısından ABD'nin kaygılarını artırmıştır. 2010 yılında Japonya'yı geçerek GSYH büyüklüğü anlamında dünyanın ikinci büyük ekonomisi haline gelen Çin, ABD için artık önemli bir ekonomik tehdit olarak görülmeye başlanmıştır. Çeşitli Amerikan finans kurumları tarafından (2010 yılındaki veriler itibarıyla) Çin'in 20 yıldan önce ABD ekonomisini büyüklük olarak ikinciliğe itebileceği yönünde yapılan tahminler, bu tehdit algısını daha da şiddetlendirmiştir.

Üretim ve finans açısından korkutucu bir hal alan Çin'e bağımlılık oranı ve küresel ekonomide liderliği kaybetme kaygıları, 2011 yılında ABD tarafında Asya'da yeniden dengeleme çabasına neden olmuştur. 2011 yılında dönemin Dışişleri Bakanı Hillary Clinton tarafından, Asya-Pasifik Bölgesi'ne diplomatik, ekonomik, stratejik ve diğer yatırımların artırılması olarak ifade edilen bu çaba, aynı yıl somut eylemlere dönüşmeye başlamıştır. Dönemin ABD Başkanı Barack Obama 2011 yılında önce Avustralya, Brunei Sultanlığı, Şili, Malezya, Yeni Zelanda, Peru, Singapur, Vietnam ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Trans-Pasifik Anlaşması konusunda uzlaştıklarını, daha sonra da ABD'nin Avustralya'ya 2 bin 500 deniz piyadesi konuşlandıracağını açıklamıştır. Her ne kadar bu çabalar Çin dahil tüm bölge ülkelerine yönelik olarak tanıtılsa da, gerek Çin gerekse uluslararası toplum, söz konusu girişimleri Çin'i ablukaya alma çabası olarak görmüştür.

2012 yılında ABD'nin Çin'e karşı verdiği dış ticaret açığının 295,5 milyar dolarla rekor kırması ve bunun toplam açığın 4'te 3'üne çıkmış olması, ABD'de tarafındaki kaygıları daha da artırmıştır.

Batı ile Çin arasında 21. yüzyılda önemli bir sorun haline gelen dünyadaki doğal kaynakların paylaşımı ise, 2012 yılında kendini nadir toprak elementleri anlaşmazlığı olarak gösteren temel bir çatışma alanına dönüşmüştür. Bu süreçte, ABD, AB ve Japonya, Dünya Ticaret Örgütü nezdinde Çin'i nadir toprak elementlerine uyguladığı ihracat kotaları sebebiyle danışma toplantılarına davet etmiş, Çin tarafı bunu haksız bir şikayet olarak nitelemiştir.

2013 yılında Çin'in yeni Başkanı Xi Jinping'in ABD Başkanı Barack Obama'yı ABD'de ziyaret ettiği bir arka planda ilerleyen ilişkiler, genel olarak ılımlı seyrederek görünse de, 2014 yılındaki siber casusluk davası iki taraf arasında alttan alta devam eden çekişmenin bir kez daha gün yüzüne çıkmasına neden olmuştur. Çin Ordusu'nun 5 subayı hakkında bir Amerikan mahkemesinde dava açılan vakada, suçluların Amerikan şirketlerinin teknolojilerini ve Amerikan Devleti'ne ait personel bilgilerini çaldıkları iddia edilmiştir. Obama döneminde ortaya çıkan diğer bir gerilim alanı ise, Çin'in Kuzey Çin Denizi'nde yapay adalar oluşturarak bunlar üzerinde askeri üsler kurması olmuştur.

Donald J. Trump, 2016 yılında seçimleri kazanmasının ardından ABD dış politika teamüllerinin dışına çıkarak Tayvan Başkanı Tsai Ingwen'le bir telefon görüşmesi yapmış ve bu durum Çin-Amerika ilişkilerinde yeni bir gerilime yol açmıştır. Ancak, Trump göreve geldikten sonra 2017'de Xi Jinping'le

yaptığı ilk telefon görüşmesinde ABD'nin "Tek Çin" politikasını sürdüreceğini açıklamıştır. Bu açıklama, 40 yıla yakın zamandır yürütülen Çin'le resmi ve çatışmasız ilişki, Tayvan'la askeri yardım dahil gayri resmi ilişki yaklaşımını devam ettirmiştir.

Nisan 2017'de Xi Jinping'in Donald Trump'ı Amerika'da ziyareti ABD-Çin ilişkilerinde Trump'a göre "olağanüstü ilerleme" olarak tanımlanırken, Xi'ye göre ise bu ziyarette "ortak anlayış derinleşmiş" ve "daha fazla güven tesis edilmiştir". Resmi toplantılarda mal ve hizmet ticaretini genişletme yönünde anlaşmaya varılırken, dış ticaretle ilgili sorunlu alanlara değinilmemiştir. Taraflarca diplomatik bir başarı öyküsü olarak tanımlanan bu ziyaret, görünürde çatışmasız resmi ilişkiler dönemindeki son kilometre taşı olmuştur.

Trump'ın 2018 yılı Mart ayında Çin'i artık "ekonomik düşman" olarak tanımladığı Çin'e karşı ithalat vergilerini artırması, resmi gerginlik döneminin başlangıcını oluşturmuştur. 2018 yılı başında güneş panelleri, çamaşır makinaları, çelik ve alüminyum gibi belirli mallarda uygulanan ve dolaylı olarak Çin'den yapılan ithalatı hedef alan vergi artışları, böylelikle doğrudan Çin'e yönelik bir politika halini almıştır. Mart 2018 kararıyla, Çin'den yapılan ithalat içerisinde 10 farklı sektörde 60 milyar dolara varan bir bölüme ek gümrük vergisi uygulanmış ve yatırım kısıtlamaları getirilmiştir. Ek gümrük vergisi ve yaptırımların hedeflediği

sektörlere özellikle robot teknolojisi, uzay teknolojisi, denizcilik ve modern raylı sistemler ile elektrikli araçlar ve biyofarma ürünleri de dahil edilmiş ve bu sektörlerin seçimiyle Çin'in ABD'den fikri mülkiyet hakları çaldığı tezi vurgulanmıştır.

Trump döneminde, Mart 2018'den sonra ABD tarafından başlatılan ticaret savaşı, izleyen aylarda tedrici olarak ve piyasa tepkileri izlenerek aşama aşama tırmandırılmıştır. Çin ticaret savaşına anında tepki vermeye çalışsa da, ABD-Çin ticaretinde ABD'nin 2018 yılında 418 milyar doları aşan açığa sahip olması, Çin'i asimetrik bir savaşta güçsüz

durumda bırakmıştır. 2018 yılında ABD'nin ek tarife getirdiği ve getirmekle tehdit ettiği ithalat rakamı 575 milyar dolara yaklaşırken (ABD'nin Çin'den ithalatı 2018 yılında 539 milyar dolar), Çin, ABD'ye ancak 110 milyar dolara denk gelen tutar için (Çin'in ABD'den ithalatı 2018 yılında 120 milyar dolar) ek tarife uygulayabilmiştir.

Trump Yönetimi'nin Çin politikası giderek sertleşirken, politika değişikliğinin yönü Yönetim tarafından daha kalın harflerle ifade edilmeye

başlamıştır. 2018 yılı Ekim ayında Başkan Yardımcısı Mike Pence, Çin'in ekonomik saldırganlığıyla mücadele amacıyla işbirliğine değil rekabete öncelik vereceklerini ifade etmiş; Çin'i artan askeri saldırganlık, sansür uygulamaları ve inanç düşmanlığı nedeniyle eleştirmiş ve açıkça ABD seçimlerine müdahale etmek ve ABD'nin fikri mülkiyet haklarını çalmakla suçlamıştır.

2020 yılının başına kadar tırmanarak devam eden ticaret savaşı temelde ABD'nin kazanımlarına sahne olmuştur. 2018 yılında 418 milyar doları aşan ABD-Çin dış ticaret açığı, 2019'da 345 milyar dolara gerilemiştir. Aynı dönemde, ABD'nin Çin'den toplam ithalatı 539 milyardan 452 milyara gerilerken, Çin'in ABD'den ithalatı ise 120 milyar dolardan 106 milyar dolara inmiştir.

Ticaret savaşı tırmanırken, başka alanlarda da önemli gerilimler meydana gelmiştir. Bunların başında Çin'in Telekom devi Huawei'ye karşı ABD'nin yaptırım ve uygulamaları olmuştur. ABD, önce Huawei CFO'sunu Kanada'da tutuklatmış, sonra Huawei ürünlerinin federal kurumlarda kullanımını yasaklayarak diğer ülkeleri Huawei 5G ekipmanlarını kullanmamaları yönünde uyarmıştır. Çin'in telekom ve diğer bilişim ekipmanları yoluyla yaratabileceği istihbarat risklerine (2013 yılında ABD'de çekilen İstila Günü- Dragon Day filminde resmedildiği gibi) vurgu yapan bu uygulamalar, 2019 yılı Mayıs ayında ABD şirketlerinin ulusal güvenliği tehdit edebilecek yabancı

ekipmanları kullanmasının yasaklanmasıyla zirveye çıkmıştır. ABD, bu adımla birlikte Huawei'yi kara listeye alınan yabancı kuruluşlar listesine de eklemiştir. 2019 yılı sonunda ise yeni ithalat rejimi Çin'den yapılan tüm ithalatı kapsar halde genişletilmiş ve Trump Yönetimi Çin'i resmi olarak kur manipülatörü ilan etmiştir. 2019 sonundaki bir diğer gerilim alanı Hong Kong protestolarını destekleyen ve insan hakları ihlaline sebep olduğu tespit edilen kişilere yaptırım getiren ABD yasası olmuştur.

Ocak 2020'de ABD ve Çin arasında imzalanan "Birinci Aşama" Ticaret Anlaşması, iki ülke arasındaki ticaret savaşları açısından olumlu yönde önemli bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Çin'in ABD'den ithalatının 2 yıl içinde 200 milyar dolar kadar artırmayı ve fikri mülkiyet haklarını korumayı, ABD'nin de yüksek ithalat tarifelerini yumuşatmayı taahhüt ettiği anlaşma, piyasaların şüpheli ve temkinli tepkisine rağmen, genel olarak gerginliği azaltma açısından olumlu bulunmuştur.

Ancak, 2020 yılı başında gerginliği azaltma yönündeki bu adımın etkileri henüz tam yayılmadan, Ocak ayı sonunda Covid-19 salgınının dünyayı alarma geçirmesiyle yepyeni bir kriz alanı gelişmeye başlamıştır. 31 Ocak 2020'de ABD'nin Çin'den gelen ABD vatandaşı olmayan yolcuları ülkeye kabul etmeme kararı, zorunlu nedenlerle de olsa yeni bir gerilim döneminin başlangıcını oluşturmuştur.

Ocak ve Şubat aylarında Çin'in ve Xi'nin salgınla mücadele çabalarını olumlu ifadelerle betimleyen ve "Birinci Aşama Ticaret Anlaşması"nın zafer algısını sürdürmeye çalışan Trump'ın destekleyici yaklaşımı, Mart 2020'de virüsün ABD Ordusu tarafından Çin'e sokulduğu yönündeki Çin iddiaları nedeniyle tamamen tersine dönmüştür. 16 Mart tarihinden başlayarak salgına neden olan Covid-19 virüsünü "Çin Virüsü" olarak adlandıran Donald Trump, bu ifadeyi ısrarla kullanmaya (bugüne kadar 29 kez) devam etmektedir.

Tüm dünyada, 2020 yılının ilk 6 ayında 11 milyona yakın insanın hastalanmasına, 520 bine yakın insanın ölümüne yolaçan Covid-19 salgını, ABD'de ise 2,7 milyondan fazla enfeksiyona ve 130 bin civarında ölüme neden olmuştur. Mayıs 2020 başında Trump tarafından Pearl Harbor'dan ve 9/11'den daha kötü olarak tanımlanan ABD Covid-19 salgını, yine Trump açısından kaynağında, Çin'de durdurulması gerekirken, durdurulmayan bir salgındır.

Bugün geline noktada Covid-19 salgını, Çin ve ABD ilişkilerinde ne yöne evrileceği bilinmeyen, yepyeni ve büyük bir belirsizlik döneminin başlangıcıdır. Birçok kaynak tarafından "Soğuk Savaş 2.0" olarak tanımlanan bu dönem, aslında bu tanıma birkaç nedenden dolayı tam uymamaktadır.

Birinci neden, bu gerilim döneminin uzun ve silahlı çatışmasız bir soğuk savaş dönemi olması ihtimalinin sürekli

azalmasındır. Yani soğuk savaş ifadesinin yeterince uygun olmamasıdır. Ekonomi, finans, dış ticaret, teknoloji, dünya doğal kaynakları, uzay ve askeri alanlar olmak üzere neredeyse her konuda sert bir rekabet görüntüsü altında ilerleyen belirsizlik ve gerilim dönemi artık bazı noktalarda görünür çatışmaya dönüşmektedir. 5G’de Amerikan’ın geride kalması, Amerikan’ın Çin’e karşı dış ticaret açığı, Amerikan dolarının egemenlik alanına saldırı, Amerikan’ın giderek daha fazla oranda Çin’e borçlu olması, bölgesel ve askeri rekabet, Ay’da ve uzayda Çin varlığı, sağlık başta olmak üzere hayati konularda ABD’nin Çin tedarik zincirlerine bağımlı hale gelmesi, ABD’nin istihdam, sanayi ve Ar-Ge kapasitesini Çin’e kaptırması, dünya doğal kaynaklarının paylaşımı ve hepsinin bileşkesi olarak süper güç olma yarışı, mevcut belirsizlik ve gerilim döneminin anahtar ifadeleri olarak öne çıkmaktadır. Bu ifadelerin içinde kaynadığı basınçlı bir kap şeklini alan Çin-ABD ilişkileri, Covid-19’un ateşiyle daha fazla basınca maruz kalmaktadır. Zaten taraflar da bu basıncın farkında olarak bir patlamayı yönetebilmek adına çeşitli konumlar almaktadır.

ABD’nin Güney Çin Denizi’nde giderek artan varlığı ile ABD’nin Asya Pasifik Bölgesi’nde füze üsleri kurma ve bölgede donanmasının Tomahawk füzeleri kabiliyetini geliştirme çabaları askeri pozisyon geliştirme açısından öne çıkarken, Hindistan ve ABD arasında Çin’e karşı yakınlaşma, Hindistan’ın

Çin’i ülke dijital ağından atma çabası ve Pakistan’ın Çin enerji koridoru içinde gelişmeye çalışırken IMF kredisine yönelmek zorunda kalması gibi gelişmeler sıcak çatışmaya stratejik hazırlık adımları olarak dikkat çekmektedir.

Mevcut dönemin “Soğuk Savaş 2.0” tanımına pek uymamasının ikinci nedeni ise, birinci soğuk savaş döneminden farklı olarak, bu dönemde taraflar arasında sanayi, üretim, tedarik zincirleri, ticaret, finans, siyaset, kültür ve elektronik ağlar anlamında yeterince belirgin sınırlar olmamasıdır. Yani, bu dönemi birinci soğuk savaş dönemi tanımları içerisinde değerlendirip, 2.0 olarak görmek oldukça zordur. Klasik soğuk savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği arasında bu sınırlar ne kadar barizse, bugün Çin ve ABD arasında o kadar belirsizdir. Demirperde tarafları neredeyse her anlamda ayırırken, Çin Seddi sadece fiziki bir yapıdır. Coğrafi ve askeri sınırlar her ne kadar ayırıcı olsa da, küresel ticaret, finans ve üretim ağları Çin ve ABD’yi sınırsız bağlamakta ve hatta bu iç içelik eğitim, teknoloji, araştırma, kültür ve siyaset alanlarında da varlığını korumaktadır. Bu nedenle mevcut dönemde asıl sorun, Klasik Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi sınırları korumak ve genişletmek değil, sınırları belirlemek ve oluşturmaktır. Kısacası Çin şişeden çıkmıştır ve içine yeniden hapsedmek oldukça zor görünmektedir. Bu bile ortak bir tanım altında 1.0 ve 2.0 gibi

numaralandırma yaklaşımını geçersiz kılmaya yeterlidir.

Bugün itibarıyla, süregelen rekabet ve gerilim döneminde üstün gelmek için geliştirilen bir silah olup olmadığı bilinmemekle beraber, Covid-19, yakın gelecekte süper güç olma savaşının kazananını belirleyecek en olası etken olarak önümüzde durmaktadır. Halihazırda salgın iki ülkeyi de derinden etkilemiştir. Ancak resmi verilere göre Çin sağlık ve ekonomi anlamında kontrol sağlamış durumdayken, ABD her iki alanda da büyük bir belirsizliğe ilerlemektedir. Salgının ve ekonomik etkilerinin kontrolü, başarılı olan ülke için süper güç yarışında büyük avantaj sağlayacaktır. Ülkelerden birinin diğerinden önce ve belki uzun süre kendi tekelinde kalacak şekilde aşı veya tedavi teknolojisini elde etmesi ise, o ülkeyi sadece ekonomik anlamda değil sosyal, kültürel ve siyasi anlamda da dünya lideri yapabilecektir.

Tüm bu gelişmelerin ülkemiz üzerinde elbette önemli etkileri olacaktır. Trump'ın "radikal solu yeniyoruz" mesajı, gerilimin fay hattının ideoloji üzerine taşınacağına ve yukarıda belirtilen sınır belirleme ve oluşturma görevinin sağ-sol ayırımında yürütüleceği anlaşılmaktadır. Önce radikal sol uç noktasından başlanarak, küreselciler, demokratlar, özgürlükçüler, sosyal medya ve internet kuşağı gibi grupların da çizginin diğer tarafına atılacağı bir süreçte, "cadı avcılığı", "McCarthy'cilik" gibi yöntemler yeniden hayatımıza girecektir. Siyasi ve kültürel sınırların inşası, belki de bir daha Şangay Beşlisi ifadesini duymamamızı gerektirecektir. Eğer sıcak bir çatışma, savaş meydana gelirse, Türkiye'nin de politik ve askeri olarak daha net pozisyonlar alması gerekecektir. Ticaret, üretim, finans, enerji, taşımacılık ve dijital ağlar anlamında oluşacak yeni sınırlar, ülkemizin de sınırın bir tarafını seçmesini zorunlu kılacaktır. **Ancak, ülkemizin seçimini en çok zorlaştıracak etkenlerin başında Avrupa Birliği'nin yapacağı tercih gelecektir, eğer bu süreçte Birlik devam ettirilebilirse.**

Emperyal Hevesler Türkiye'nin Geleceğini İpotek Altına Alıyor

Tek Adam Rejiminin Katar ortaklığı ile giriştiği emperyal yayılmacı macera, ülkenin bekâsını koruyacak ve ekonomik kalkınmayı besleyecek bir hamle olarak lanse ediliyor. Oysa bu tehlikeli oyun, kendi iktidarının bekâsını ülkeninki ile özdeşleştirme çabasının bir uzantısı. Türkiye'nin geleceğini, genç kuşakların özgürlüğünü tehlikeye atan muhteris girişimin iç siyaseti dizayn etme çabası ile de yakından ilişkili.

Emperyalizm Yalnızca Bir Dış Siyaset Biçimi Değildir

Alman filozof Georg Wilhelm Friedrich Hegel, 1821 yılında yazdığı Hukuk Felsefesinin Prensipleri isimli eserinde modern toplumların geçirdiği dönüşümü ve devletin bu dönüşüm çerçevesinde nasıl yeniden teşkil edilmesi gerektiğini tartışır. Hegel için modern toplumun ayırt edici özelliği aile ve devletin yanına üçüncü bir toplumsal alanın yani sivil toplumun gelişmiş olmasıdır.

Sivil toplum modern anlamda özgürlüklerin kaynağıdır. Bu nedenle modern devletler kendilerini sivil toplumda ifade eden bireylerin özgürlüklerini tanımalıdır. Ancak bu alan aynı zamanda özgürlüklerin ve çıkarların çatıştığı bir toplumsal düzlem niteliğindedir. Bu nedenle devlet hem vatandaşların özgürlüğünü tanımalı hem de çatışan çıkarların toplumsal yaşamın devamının önünde engel oluşturmasına engel olmalıdır.

Ünlü sosyal bilimci David Harvey, Hegel'in burada modern toplumlara özgü sınıfsal çatışmaların olası yıkıcı etkileri üzerinde durduğunu söyler. Hegel'in yaptığı bir başka şey de sınıflar arasındaki çıkar çatışmasının ülkelerin iç kaynakları ile çözülemeyeceğini tespit etmek ve dışarıdan kaynak transfer etmenin bu çatışmanın etkilerini azaltmakta etkili olabileceğini belirlemektir.

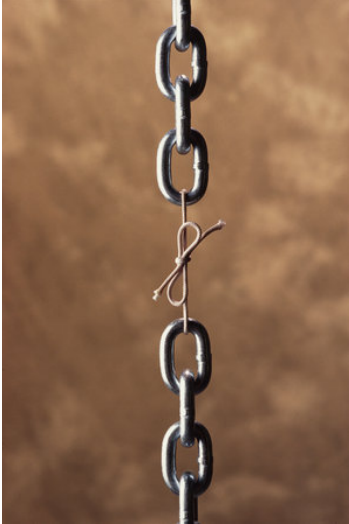
Harvey bu nedenle Hegel'in erken bir dönemde emperyalizmin teorisini geliştiren isimlerden birisi olduğunu söyler. Ve ülkelerin kendi kaynaklarını kullanma ve bu kaynakları bölüşme sorunu yaşadıkları ölçüde emperyalist politikalar uygulamaya başladıklarını belirtir.

Emperyalizm kavramı daha sonraki dönemde Marksist siyaset kuramcıları tarafından geliştirildi. Rudolf Hilferding'in Finans Kapital isimli çalışmasında dile getirdiği görüşler Buharin ve Lenin gibi Rus Devrimi'nin

liderleri tarafından benimsendi ve ilerletildi. Bu gelenek emperyalizmi erken kapitalistleşmiş ülkelerin daha az gelişmiş ülkeler üzerinde, finansal, yatırım, doğal kaynaklar vb. yolla elde ettikleri artı değeri yine merkeze aktardıkları ve bunun için gerekli olan askeri/siyasal araçları kullandıkları uluslararası bir iktisadi sömürü mekanizması olarak tanımladı.

Ancak bahsedilen teorisyenler emperyalist siyaseti emperyal ülkelerin kendi iç siyasetlerindeki etkiler üzerinden incelemeyi seçmediler. Onlar için sorun bu sistemin nasıl ortadan kaldırılacağı idi.

Meseleyi yakından inceleyen bir başka siyaset teorisyeni olan Hannah Arendt ise Totalitarizmin Kökenleri isimli çalışmasının ikinci kitabında emperyalizm olgusunu Nazi Almanyası'nda totaliter rejimin

kuruluşunu oluşturan sac ayaklarından biri olarak değerlendirir. Arendt modern siyasetin ulus devlet kapsamının ötesine

genişlediğini belirtir. Bu genişleme siyaseti yerel ve sınırlı amaçlar için yapılan bir faaliyet olmaktan çıkarmış genişlemeci bir mantığı siyasete dayatır. Ekonomik çıkar uğruna sonsuz genişleme çabası siyaseti vatandaş için olmaktan çıkarır. Bunun anlamı şudur; devlet artık vatandaş için erişilemez bir düzleme yerleşmiştir. Bu düzlemde vatandaşların kendi ülkeleri ile sınırlı olan ihtiyaçları söz konusu değildir. Önemli olan ekonomik saiklerle girişilen genişleme faaliyetinin gerektirdiği unsurlar ve genişlemenin önündeki engellerin aşılmasıdır. Tüm siyaset, hatta toplumsal yaşamın tamamı bu genişleme faaliyeti için seferber edilmelidir. Bu da vatandaşın istek ve arzuları ile aşağıdan yukarıya belirlenen demokratik bir siyasetin yerini devletin yukarıdan aşağı vatandaşlarının istek ve arzularını dizayn ettiği otoriter bir siyaset mantığının almasına neden olur.

Türkiye'nin Emperyal Hevesleri

Uluslararası İlişkiler uzmanı Prof. Dr. İlhan Uzgel'e göre bugün Türkiye'de iktidarda olan ve yıllardır kendisini emperyalizmin hedefi olarak gören sağ siyaset, kendi eylemlerinin neye karşılık geldiğini kavrayamama gibi bir sorunla karşı karşıyadır. Fransa'nın işaret fişegi ile 2011'de Libya'ya düzenlenen operasyon için ilk önce "NATO'nun Libya'da ne işi var" diyen iktidar şu anda İslamcı vekil güçleri kullanarak ülkeyi bölünme riski ile karşı karşıya bırakıyor. Bu iktidarın ve ona destek verenlerin

kibre kapılarak kendilerini merkezi emperyal ülke olarak görmelerine neden olsa da Türkiye bağımlı bir alt-emperyalist ülke olmayı sürdürüyor. Askeri hamleleri ve ekonomik yayılma girişimleri emperyalizm karşıtı bir karakter içermediği gibi tamamen sistem içi özellikler taşıyor.

Uzgel Türkiye'nin konumunu tanımlamak için alt-emperyalist kavramını kullanmak gerektiğini belirtiyor. Türkiye'de iktidarın dile getirdiği bölgesel liderlik ve "merkez ülke" gibi kavramların buraya oturduğunu iddia ediyor. ABD'de bu tür ülkelere "pivotal states" (eksen ülkeler) adının verildiğini ve onlardan egemen güçlerin kurduğu sistem adına bölgesel sorumluluk üstlenmesinin beklendiğini ifade ediyor. 2000'li yıllarda yumuşak güç ve komşularla sıfır sorun gibi söylemlerle Ortadoğu bölgesinde Türkiye'nin model özelliğinin öne çıkarılmasını yine buna örnek olarak gösteriyor. Büyük Ortadoğu Projesi'nin eşbaşkanlığı payesinin nasıl hevesle benimsendiği de bir başka örnek olarak hatırlanabilir. Bölgesel liderlik söyleminin (yani alt-emperyalist işlevin) sistem adına yürütüldüğünü, alt-emperyalist ülkenin kendi sınıfsal/güvenlik çıkarını örtüştürdüğü sürece devam ettiğini ekliyor.

Uzgel'e göre, bu noktada alt-emperyalist ülke bir özerklik alanı da bulabilir ve bunu kullanır. Bu da bir illüzyon yaratılmasına, büyüklük kompleksine yol

açar. Büyük ülke söylemi ulusal gururu okşar, işbirliği yapan siyasal iktidara destek artar. Geçmişte Orta Asya'ya "Ağabeylik", Ortadoğu bölgesine model olma ve Erdoğan'ın bölgesel lider olduğu gibi söylemlerin bir süre etkili olmasına neden olur. Ama bu tür açılımların, alternatif bir projeye dönüşmesine izin verilmez.

Dolayısıyla Türkiye'nin sınırları ötesinde giriştiği, yurtdışı ve dünyada barış ilkesi ile tamamen çelişen girişimlerini bu alt-emperyalist kimlik çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Söz konusu girişimler; Ortadoğu'da Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Mısır'ın başını çektiği eksen ile mücadele ederek uluslararası emperyalist sistemin bekçiliği rolünü üstlenmek amacıyla Katar finansörlüğünde gerçekleştiriliyor. Alt-emperyalist ihalesini kapabilmek için Kızıl Deniz'in her iki yanında, Doğu Akdeniz'de ve Kuzey Afrika'da ardı ardına operasyonlar düzenleniyor ve ülkenin geleceği Müslüman Kardeşler yönetimindeki bir Ortadoğu kuşağı kurma vizyonu taşıyan bu tehlikeli girişimlere endeksleniyor. Katar'da askeri üs kurulmasını, Sudan ile önceden

geliştirilen ilişkileri, Yemen ve Cibuti'deki askeri üs kurma girişimlerini, Somali'ye verilen desteği, Doğu Akdeniz ve Libya meselesini bu çerçevede değerlendirmek gerekiyor.

Ekonomik açıdan değerlendirildiğinde de Türkiye'nin küresel sistemdeki konumu literatürdeki alt-emperyalist tanımına uymaktadır. Bu tür ülkeler bölgelerinde iktisadi etkinlik kurar, bazı durumlarda kendi parası sınırlı da olsa kullanım alanı bulabilir.

Alt-emperyalist ülkelerin bu ekonomik yayılması, merkezi rahatsız etmez çünkü buralar genelde merkezin pazar ve yatırım için yeterince cazip bulmadığı alanlardır ya da merkez ülkeler farklı alanlara yatırım yapmayı seçerler. Ayrıca, merkezi emperyalist ülkelerin yatırım yapmayı seçmediği bu bölgelerde belli bir ekonomik büyüme sistem için hem faydalıdır, hem de alt-emperyalist ülkenin elde ettiği bu artı değer yine borç vs gibi mekanizmalarla merkeze geri döner. Bu yüzden bu tür girişimler desteklenir ya da göz yumulur.

Türkiye Irak, Suriye, Libya, Mısır, Gürcistan, Kosova, K. Makedonya gibi çevresindeki bütün ülkelerle dış ticaretinde fazla verirken, merkezi emperyalist ülkelerin hepsiyle dış ticaretinde açık veriyor olması yukarıdaki tanıma uyan bir olgudur. Türkiye'nin Libya politikasını incelemek burada dile getirilen alt-emperyalist kavramsallaştırılmasının daha iyi

anlaşılmasını sağlayabilir. İktidar yanlıları Türkiye ile Libya arasındaki ikili ilişkilerin dayanması gereken hususları anlatırken, güvenlik, enerji ve yatırım alanlarında ilişkilerin derinleşmesini, kara ve denizde petrol arama faaliyetlerinin yürütülmesini ve Türk şirketlerinin yeni yatırımlar yapmasını, Libya'nın yeniden yapılandırılmasında Türkiye'nin belirleyici olması gerektiğini söylüyorlar. Çatışma döneminde bile bu ülke ile ihracat devam etti, bu ülke Afrika coğrafyasına ulaşmak için bir geçiş noktası olarak görüldü.

TPAO'nun petrol arama anlaşması yapması, Türk firmalarına yatırım imkanları aranması, hatta Libya'daki döviz rezervlerinin bir kısmının Türkiye'de Merkez Bankası'na getirilmesi iddiaları ve bu iktisadi kazançları garanti edebilmek için yerel hükümeti kendine güvenlik olarak bağımlı hale getirme, bunun için kara, deniz, havada askeri müdahalede bulunma tam da alt-emperyalizm tanımına uygun davranışlardır. Türkiye kökenli bankaların yani finansal sermayenin, GSM operatörlerinin, müteahhitlik hizmetlerinin ve gıda zincirlerinin bölgedeki ülkelerde yayılma alanı bulması da bu tanıma destekler.

Türkiye'nin ağırlıklı olarak Rusya ile ve kimi durumlarda İran ile belirli alanlarda işbirliği yaparak Batı emperyalist sistemi içindeki özerkliğini artırma arayışları ülkemizin bağımlılığının üstelik çok yönlü olarak daha da artmasına yol

açmaktadır. Bir yandan Irak'ta İran yerine, Suriye'de ve Libya'da Rusya'nın yerine, Somali'de ise Çin'in yerine Türkiye'nin askeri varlığının bulunması ABD'nin tercih edeceği ve Türkiye'den yerine getirmesi beklenen sorumluluklardır. Diğer yandan da Rusya'ya verilen sözler, S-400 alımı Türkiye'yi zor duruma sokmaktadır. Ülkemizin doğal güzelliklerinin ve Tank ve Palet Fabrikası gibi stratejik öneme sahip kurumların Katar sermayesinin eline geçmesi ise bambaşka bir bağımlılık türüdür.

SİHA'lar Yalnızca Birer Dron Değildir

Son yıllarda izlenen emperyal siyaset - doktriner kabuğundan sıyrılmış Yeni-Osmanlılık olarak da adlandırılabilir- barış, işbirliği ve karşılıklı kalkınma gibi değerler yerine her fırsatta askeri müdahaleyi öne çıkaran, güvenlikçi ve yayılmacı niteliklere sahip. Emperyalist sisteme adapte olmakla birlikte Türkiye'yi bağımsızlıkçı ve antiemperyalist söylemden vazgeçirmiş oldu. Ayrıca iktidar yerine getirdiği alt-emperyalist rolü merkezi emperyalist bir ülke haline geldiği sanrısına kapılarak içeriye sunarak meşruluğunu tekrar sağlama peşinde.

Emperyalizme karşı çıkmak yerine büyük bir hırs ve iştahla yayılmacı politikalar uygulanması aslında Hegel'in bahsettiği sorunlar ile alakalı. Türkiye artık bu iktidar yönetiminde zenginlik üretme ve

üretilen zenginliği adilce bölüşebilme yetisini tamamen yitirdi. Mevcut kaynaklar çarçur edilmiş durumda. Ülke borç ve bu borçlara dayalı faiz yükü altında eziliyor.

İktidar başka ülkelerin doğal kaynakları ve altyapı ihalelerine göz dikerek bu ekonomik sorunları giderebileceğini düşündüğü kadar içeride kendisinin sorgulanmadığı bir siyaset yapısı oluşturmanın da peşinde. Arendt'in bahsettiği gibi dokunulmaz ve vatandaşların talep, ihtiyaç ve eleştirilerinden bağımsız olmanın peşinde. Sandıkta hesap vermemenin koşullarını yaratmaya çalışıyor. Bunu da siyaseti ülkenin sorunlarından daha üstte tutarak ve uluslararası anlamda bölgesel sorunlara angaje ederek gerçekleştirmeye çalışıyor.

Kuzey Suriye ve Libya'daki çatışmalar sonucu bu emperyal politikaların sembolü haline gelen SİHA'ları (Silahlı İnsansız Hava Aracı) bu açıdan değerlendirebiliriz. Söz konusu cihazlar sadece bir dron olmakla kalmıyorlar. Aynı zamanda kendilerine ilıştırılmış olan sosyoekonomik değerlerle yüklüler. Söz konusu değerler ise maalesef ülkenin

büyük bir bölümünü ötekileştiren, ayrımcı bir karaktere sahip.

SİHA'ların simgelediği emperyal politikalar ülke içindeki siyasal ortamı dizayn edici karakteri şu başlıklar altında değerlendirilebilir:

- **Düşman Hukuku ve Siyaseti:**
İktidarın konudan bağımsız olarak aldığı herhangi bir tedbiri eleştirmek devletin bekâsı ve güvenlik gerekçeleriyle hain olmakla, devlete düşmanlık etmekle ve terörist olmakla suçlanmanıza neden oluyor. Yalnızca siyasi olarak suçlanmakla kalmayıp son 10 yılda geliştirilen düşman hukuku çerçevesinde yarılanıp özgürlüğünüzden mahrum kalabiliyorsunuz.
- **Ekonomik Vaat: İnşaat başta olmak üzere yandaş sermaye kesimi için sınırsız bir servet kazancı vaadi söz konusu.** Bu nedenle söz konusu kesimlerden mali açıdan olduğu kadar bunların sahip oldukları medya üzerinden de destek görüyor. Ülkedeki gelir dağılımı adaletsizliğini daha artırmanın yolları aranıyor.
- **Silah Sanayi: Ülkenin üretim kaynakları, zihinsel becerisi yüksek insanları (yazılımcıları), ithal edilen ara mallara giden maddi kaynaklarının hepsi sektör için**

seferber ediliyor. Ayrıca üretilen silahlar savunma amaçlı kullanımın yanında ticaretin de konusu yapıyor. Silah sektörünün militarist ihtiyaçları için talep ve rıza üretiliyor.

- **Basının Bastırılması: Özellikle vatandaşların haber alma özgürlüğü kısıtlanıyor. Gerçekleştirilen operasyonlarla ilgili gerçekleri yazan gazeteciler hapis cezasına mahkum edilirken kıt kaynaklarla yayın yapan muhalif TV kanallarına yayın durdurma cezaları yağdırılıyor.**

Görüldüğü gibi üretilen her bir SİHA başka ülkelerdeki anlaşmazlıkların tarafları olan insanların hayatından edilmesine sebep oluyor. Bununla da kalmayarak ülkenin kaynaklarıyla yandaş iş insanlarının daha çok ihya edilmesine, siyasi alanın daha da daralmasına, daha çok duyarlı vatandaşın terörist damgası yiyerek KHK ya da hapis cezası maharetiyle özgürlüklerinden edilmesine, ülkenin daha çok yetişmiş insanının savaş endüstrisinin dışlileri altında ezilmesine ve daha çok gazetecinin hapse tıklmasına neden oluyor. Bu durumun çatışmadan beslenen iktidarın siyasi ömrünü uzatmaya yetip yetmeyeceğini önümüzdeki süreç gösterecek.

Ekonomide Haftaya Bakış...

Bu hafta açıklanan Hazine Nakit Bütçesi ve Nisan ayı işgücü rakamları ekonomide gidilen istikametinin bir çıkmaza doğru olduğuna işaret etti.

6-10 Temmuz haftasında açıklanan iki veri ekonominin nereye doğru seyrettiği önemli sinyaller verdi.

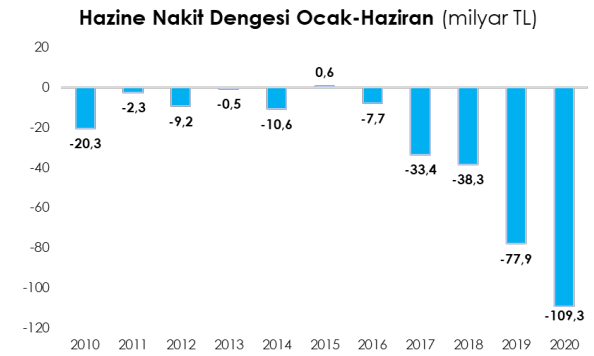
Geçtiğimiz yılın Haziran ayında 11.02 milyar TL olan Hazine'nin nakit bütçe açığı bu yılın aynı döneminde 15.73 milyar TL artarak 26.75 milyar TL açığa yükseldi. Böylece 12 aylık birikimli nakit bütçe dengesi 145.71 milyar TL açıktan 161.44 milyar TL açığa yükseldi. 2019 yılının ilk yarısında 77.87 milyar TL olan açığın da yüzde 40 artarak bu yılın aynı döneminde 109.25 milyar TL açığa yükseldiği görülüyor. Basit bir hesapla yılın tamamında açığın 220 milyar TL'ye yaklaşacağını söyleyebiliriz.

Faiz dışı denge ise geçtiğimiz yılın Haziran ayında 7.78 milyar TL açık verirken bu yılın aynı ayında 21.78 milyar TL açığa yükselirken, 12 aylık birikimli olarak da 42.11 milyar TL açıktan 56.11 milyar TL açığa arttı. 2019 yılının ilk yarısında 30.16 milyar TL açık veren faiz dışı denge bu yılın ilk yarısında yüzde 61 artarak 48.58 milyar TL açık vermiş oldu.

Hazine nakit bütçesinin Haziran ayında 26.75 milyar TL açık vermesi Mayıs'ta 147.24 milyar TL düzeyinde bulunan 12 aylık birikimli merkezi yönetim bütçe açığının 161.95 milyar TL'ye yükseleceğini düşündürüyor. Bu açığın

Merkez Bankası'ndan yapılan kar ve ihtiyat akçesi transferlerine rağmen gerçekleştiğini hatırlatmak isteriz.

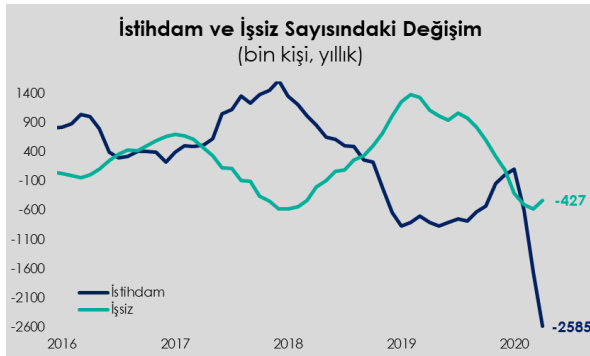
15 Temmuz'da açıklanacak merkezi yönetim bütçe gerçekleştirmelerine göre 12 aylık bütçe açığının ve faiz dışı açığın GSYH'ye oranının 0.3'er puan artışla yüzde 3.7 ve yüzde 1.3 olacağını tahmin ediyoruz.

TÜİK'in açıkladığı Covid-19 salgının tüm ekonomik faaliyetleri neredeyse durduğu Mart-Nisan-Mayıs dönemini kapsayan Nisan ayı istihdam verilerine göre işsizlik azalmış! Bir önceki ay yüzde 13.2 olan işsizlik Nisan'da büyük bir mucize! göstererek yüzde 12.8'e gerilemiş bulunuyor. İşsiz sayısı bir önceki aya göre 196 bin, geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre 427 bin kişi azalarak 3 milyon 775 bin kişi oldu.

Mevsimsel etkilerden arındırılmış verilere göre ise işsizlik bir önceki aya göre 70 baz puan artarak yüzde 13.8'e yükselirken işsiz sayısı bir önceki aya göre 76 bin kişi artarak 4 milyon 80 bin kişi oldu.

Çalışma çağındaki nüfus bir önceki aya göre 64 bin kişi artarak 62 milyon 263 bine yükseldi. İstatistiklere yeni giren bu kişiler istihdama dahil olmadığı gibi mevcut işgücünün de bir önceki aya göre 196 bin kişi azalmış bulunuyor. Öyle ki Nisan ayındaki 25 milyon 614 bin kişilik istihdam rakamı 2014 yılı düzeyinde. Özetle TÜİK, tıpkı önceki aylarda olduğu gibi istihdamı düşük tutarak işsizliği düşük göstermeyi beceriyor.

TÜİK, 3 ay ve daha kısa süre için ücretsiz izne ayrılanları istihdam içerisinde değerlendiriliyor. Dolayısıyla İşkur'un Mayıs ayı verilerine göre Kısa Çalışma Ödeneği'nden 3 milyon 91 bin 402 kişi, nakdi ücret desteğinden ise 1 milyon 358 bin 375 kişi faydalıyor. Bir başka ifadeyle "istihdamda görünen işsiz" sayısı 4 milyon 449 bin 777 kişi.

Nisan döneminde iş aramayıp çalışmaya hazır olanlar ile mevsimlik çalışan 4 milyon 583 bin kişiyi mevcut 3 milyon 775 bin işsize eklendiğinde geniş tanımlı işsiz sayısına ulaşılmaktadır. Geniş tanımlı işsiz sayısına zamana bağlı eksik ve yetersiz istihdamdaki 1 milyon 863 bin kişi de eklendiğinde en geniş tanımlı işsiz sayısı 10 milyon 221 bin kişiye, işsizlik oranı da yüzde 30.1'e yükselmektedir.

Sonuç olarak TÜİK, Covid-19 salgınının tüm ekonomik faaliyetleri neredeyse durduğu Mart-Nisan-Mayıs dönemini kapsayan Nisan ayı işsizlik rakamlarında yine bir mucizeye! imza atarak işsizliğin düştüğünü duyurdu.

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) verilerine göre sigortalı sayılarındaki gerilemeyi TÜİK'in anket verilerindeki detaylarla birlikte değerlendirdiğimizde Türkiye'nin işsizlikte vahim bir duruma doğru ilerlediğini görmekteyiz.

Kayıtlı veya kayıtsız yeni istihdam yaratılmadığı gibi istihdamda ciddi kayıplar yaşanıyor. Palyatif çözümlerle ya da istatistiki oyunlarla da gerçeklerin üzeri örtülmeye çalışılıyor.

Cumhuriyet Halk Partisi

Ekonomi ve Sosyal Politikalar Araştırma Merkezi

Bu dokümanda yer alan değerlendirmeler bilgilendirme amaçlı olup Cumhuriyet Halk Partisi yetkili kurullarında onaylanmış bağlayıcı politika metinleri değildir.